

2. Strijd met een dwingende wetsbepaling leidt tot nietigheid van de rechtshandeling, doch, indien de bepaling uitsluitend strekt ter bescherming van één der partijen bij een meerzijdige rechtshandeling, slechts tot vernietigbaarheid, een en ander voor zover niet uit de strekking van de bepaling anders voortvloeit.

3. Het vorige lid heeft geen betrekking op wetsbepalingen die niet de strekking hebben de geldigheid van daarmede strijdige rechtshandelingen aan te tasten.”

– art. 6:203 BW:

“1. Degene die een ander zonder rechtsgrond een goed heeft gegeven, is gerechtigd dit van de ontvanger als onverschuldigd betaald terug te vorderen.

2. Betreft de onverschuldigde betaling een geldsom, dan strekt de vordering tot teruggave van een gelijk bedrag.

3. Degene die zonder rechtsgrond een prestatie van andere aard heeft verricht, heeft eveneens jegens de ontvanger recht op ongedaanmaking daarvan.”

2.6. De Rechtbank heeft geoordeeld dat tussen de klager en Johan V. sprake was van een nietige overeenkomst en dat dit “betekent dat dient te worden teruggegaan naar de status quo voor die overeenkomst. Namelijk de situatie dat belanghebbende nog het geldbedrag van € 9.000 had en medeverdachte Johan V. de laptops en i-pads”. Dat oordeel geeft, ook als wordt aangenomen dat de overeenkomst inderdaad op grond van art. 3:40 BW of anderszins als nietig zou moeten worden aangemerkt, blijk van een onjuiste rechtsopvatting, omdat art. 6:203 lid 2 BW in dat geval meebrengt dat de klager jegens Johan V. een vordering toekomt ten bedrage van het onverschuldigd door hem aan Johan V. betaalde geldbedrag. Het bestaan van die vordering van de klager op Johan V. brengt echter niet mee dat hij eigenaar is van het op de voet van art. 94a Sv onder Johan V. inbeslaggenomen geldbedrag.

2.7. Het middel slaagt.

235

Oplegging van straf en terbeschikkingstelling met verpleging vanwege doodslag en verkrachting; gevolgen van onrechtmatige handelwijze bij de arrestatie

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (zittingsplaats Arnhem)

5 juli 2019, rolnr. 21.4331.18,

ECLI:NL:GHARL:2019:5542

(Mrs. Mintjes, Melssen, Van Zuijlen)

Noot mr. D. Bektesevic

[EVRM art. 3, 6; Sr art. 36f, 37a lid 1 aanhef en onder 1°, 37b, 38e lid 1, 43a, 57, 242, 282, 288, 300; Sv art. 29 lid 1, 351; BW art. 6:108, 6:119 lid 1]

Zaak Michael P. Niet kan worden bewezen dat de verdachte met voorbedachte raad heeft gehandeld en dus wordt de verdachte vrijgesproken van de moord op Anne Faber. Bewezen wordt verklaard doodslag, voorafgegaan van een strafbaar feit en gepleegd met het oogmerk om, bij betrapting op heterdaad, aan zichzelf straffeloosheid te verzekeren, opzettelijk iemand wederrechtelijk van de vrijheid beroven en beroofd houden, verkrachting, terwijl tijdens het plegen van het misdrijf nog geen vijf jaren zijn verlopen sedert een in kracht van gewijsde gegane veroordeling van de schuldige tot gevangenisstraf wegens een soortgelijk misdrijf, alsmede mishandeling, meermalen gepleegd.

Alle bewezenverklarde feiten kunnen op zijn minst in licht verminderde mate aan de verdachte worden toegerekend. Aan te nemen valt dat de stoornissen ook aanwezig waren bij de verdachte ten tijde van het plegen van de feiten die hebben plaatsgevonden in het Pieter Baan Centrum. Nu niet is gebleken dat de verdachte het bewezenverklarde in het geheel niet valt toe te rekenen en er ook anderszins geen strafuitsluitingsgronden aanwezig worden geacht, is de verdachte strafbaar.

In het kader van de beoordeling van het strafmaatverweer wordt nagegaan of door de handelwijze van het arrestatieteam een compensatie door matiging van de straf geboden is. Daarbij is

onder meer van belang of en in hoeverre de verdachte door het verzuim daadwerkelijk in zijn verdediging is geschaad. De verdachte heeft door schending van art. 3 EVRM en art. 29 lid 1 Sv een avulsiefractuur in zijn schouder opgelopen. Een dergelijk gevolg – hoe ernstig ook – heeft niet geleid tot schending van het recht van de verdachte op een eerlijk proces zoals bedoeld in art. 6 EVRM en de verdachte is ook in dit opzicht niet daadwerkelijk in zijn verdediging geschaad. In deze procedure wordt volstaan met de constatering dat er sprake is van een vormverzuim. Er is geen aanleiding tot strafvermindering zoals door de verdediging is bepleit. Enige vorm van rechtsherstel voor de door de verdachte geleden pijn en letsel is mogelijk in het kader van verschillende strafrechtelijke, civielrechtelijke en disciplinaire procedures die openstaan voor compensatie.

Oplegging van een onvoorwaardelijke gevangenisstraf voor de duur van achtentwintig jaar met oplegging van de maatregel van terbeschikkingstelling met verpleging van overheidswege is passend en geboden. Alleen deze straf kan leiden tot adequate vergelding van het leed dat de verdachte het slachtoffer en haar nabestaanden heeft aangedaan en tot vereffening van de schade die de verdachte door de bewezenverklarde feiten de rechtsorde heeft toegebracht. Rekening is gehouden met de op zijn minst licht verminderende toerekeningsvatbaarheid van de verdachte. Dit is de enige omstandigheid die een enigszins matigend gevolg heeft voor de op te leggen gevangenisstraf.

Gelet op de vastgestelde gebrekkige en ziekelijke stoornis van de geestvermogens van de verdachte, de buitengewone ernst van het bewezenverklarde, de eerdere veroordelingen wegens ernstige (zeden)delicten en hetgeen overigens uit het verhandelde ter zitting is gebleken omtrent de persoon van de verdachte, is sprake van een aanzienlijk gevaar voor recidive van ernstige feiten, als thans bewezenverklaard. De door de verdachte begane feiten betreffen misdrijven vermeld in art. 37a lid 1 onder 1° Sr. Gelet daarop maakt de veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen het opleggen van de maatregel van terbeschikkingstelling noodzakelijk. Er is voldaan aan de vereisten voor het opleggen van de maatregel van terbeschikkingstelling.

Het is niet verantwoord dat de verdachte na een langdurige gevangenisstraf en zonder dat het recidivegevaar is weggenomen terugkeert in de

maatschappij. Behandeling en daarmee het terugdringen van het recidiverisico voor de verdachte kan niet anders plaatsvinden dan binnen het kader van de maatregel tot terbeschikkingstelling met dwangverpleging. Naast een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van lange duur wordt dan ook deze maatregel opgelegd. Omdat het een misdrijf betreft dat gericht was tegen of gevaar heeft veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een persoon als bedoeld in art. 38e lid 1 Sr wordt de terbeschikkingstellingsmaatregel niet gemaximeerd aan de verdachte opgelegd.

Aan de verdachte wordt de schadevergoedingsmaatregel opgelegd en hij wordt veroordeeld tot vergoeding van schade aan de benadeelde partijen, zijnde de ouders en de broer van het slachtoffer.

Onderzoek van de zaak

Dit arrest is gewezen naar aanleiding van het onderzoek op de terechtzittingen van het Hof van 29 november 2018, 28 mei 2019, 29 mei 2019 en 5 juli 2019 en, overeenkomstig het bepaalde bij artikel 422 van het Wetboek van Strafvordering, het onderzoek op de terechtzitting in eerste aanleg.

Het Hof heeft kennisgenomen van de vordering van de advocaat-generaal. Deze vordering is na voorlezing aan het Hof overgelegd.

Het Hof heeft voorts kennisgenomen van hetgeen door de verdachte en zijn raadslieden, mr. D.C. Dorrestein en mr. S. de Korte, naar voren is gebracht.

Het Hof heeft daarnaast kennisgenomen van wat mr. R.E.H. Jager, raadvrouw van de benadeelde partijen, naar voren heeft gebracht. Ook heeft het Hof kennisgenomen van hetgeen door de ouders en de broer van Anne Faber en mr. S.M. Diekstra namens de vriend van Anne in het kader van het spreekrecht naar voren is gebracht.

Overwegingen met betrekking tot het in de zaak met parketnr. 16.707164.17 onder feit 1 primair ten laste gelegde (moord)

De feiten

Op 29 september 2017 is Anne Faber vanuit Utrecht vertrokken op haar fiets voor een tocht via Lage Vuursche, Baarn en Soest in de richting van Den Dolder. Nadat zij om 18:50 uur via een WhatsApp-bericht aan haar vriend een selfie heeft gestuurd, is niets meer van haar vernomen.

Later in die nacht hebben de moeder en vriend van Anne aangifte gedaan van haar vermissing. Na een dagenlange zoektocht worden op 3 oktober 2017 de jas van Anne, op 5 oktober 2017 haar fiets en op 6 oktober 2017 haar rugtas gevonden. Nadat het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) heeft geconstateerd dat zich op de gevonden jas van Anne DNA-materiaal bevindt dat matcht met het DNA-profiel van de verdachte, is de verdachte op 9 oktober 2017 aangehouden op het terrein van de Willem-Arnstz Hoeve (WA-Hoeve) in Den Dolder, waar hij verbleef op een afdeling van de GGZ-instelling Altrecht. In zijn verklaring van 11 oktober 2017 heeft de verdachte aangegeven waar hij het lichaam van Anne heeft begraven. Op de door de verdachte aangewezen plaats in Zeevolde is haar lichaam ook aangetroffen, begraven aan een bospad.

Op 13 oktober 2017 heeft de verdachte verklaard dat hij Anne om het leven heeft gebracht met een mes.

De arts/patholoog van het NFI die pathologisch onderzoek heeft gedaan op het lichaam van Anne heeft onder andere vastgesteld dat er sprake was van snijletsel aan de hals en dat de bevindingen erop duiden dat er meerdere snijbewegingen (meerdere halen) zijn gemaakt. Aan beide onderarmen/polsen werden scherprandige snijletsels vastgesteld en verspreid over het lichaam werden veel bloeduitstortingen waargenomen.

Het standpunt van het openbaar ministerie

De advocaat-generaal heeft geconcludeerd dat er voldoende wettig en overtuigend bewijs is om tot een bewezenverklaring te komen van het onder 1 primair ten laste gelegde, te weten de moord op Anne.

Hij heeft hiertoe het volgende aangevoerd en expliciet benadrukt dat niet ieder bewijsmiddel afzonderlijk bekeken dient te worden, maar dat deze in onderlinge samenhang dienen te worden gezien.

Volgens de advocaat-generaal zijn er veel bewijsmiddelen die de opvatting weerspreken dat de verdachte in een ogenblikkelijke gemoedsopwelling zou hebben gehandeld. Zo blijkt uit de uitlatingen van diverse getuigen dat de verdachte veel met geweld bezig was, heeft hij zich – blijkens onder andere de verklaringen van vier getuigen – ook vaker moorddadig uitgelaten en heeft de verdachte een fascinatie voor onthoofdingsvideo's van IS. Volgens de advocaat-generaal zou

daaruit volgen dat de verdachte in de basis bereid was om dodelijk geweld te gebruiken.

Daarnaast heeft de advocaat-generaal gewezen op de volgende feiten en omstandigheden van 29 september 2017. De telefoon van de verdachte is meermalen voor langere tijd uit de lucht geweest en op grond van het onderzoek is het aannemelijk dat de telefoon bewust is uitgezet en pas na de levensberoving van Anne weer is ingeschakeld.

Ook was de verdachte in het bezit van gereedschap, te weten een mes en tiewraps, die zijn gebruikt bij de uitvoering van de door hem ten laste gelegde feiten. De door de verdachte aangevoerde reden dat hij deze voorwerpen bij zich had voor het uitvoeren van illegale sloopwerkzaamheden, ligt niet voor de hand.

Ten slotte heeft het er volgens de advocaat-generaal alle schijn van dat de verdachte tussen de vijf en acht minuten heeft staan wachten op de plaats waar hij Anne heeft getroffen en heeft hij daar geen verklaring voor gegeven.

Gelet op het voorstaande is er volgens de advocaat-generaal dus sprake geweest van een geplande actie (voorbedachte raad) van de verdachte om het slachtoffer van het leven te beroven.

In het geval dat het Hof op basis van de voorgaande bewijsmiddelen niet aan zal nemen dat er sprake is van een planmatige actie van de verdachte, dan heeft de advocaat-generaal nog diverse andere feiten en omstandigheden aangevoerd waaruit geconcludeerd kan worden dat niet moet worden uitgegaan van een handelen van de verdachte in een plotselinge gemoedsopwelling.

Zo was de verdachte zo bang dat zijn voorwaardelijke invrijheidstelling in gevaar zou komen dat hij de telefoon van Anne heeft afgenomen en vervolgens vernield. Het was de verdachte vanaf het moment dat hij Anne heeft verkracht zonder enige twijfel duidelijk dat hij sporen op haar lichaam heeft achtergelaten, dat ze aangifte zou gaan doen en dat ook zijn opvallende uiterlijk tot snelle identificatie zou leiden. Daarmee zou niet alleen zijn voorwaardelijke invrijheidstelling in gevaar komen maar zou ook een langdurige gevangenisstraf al dan niet in combinatie met een terbeschikkingstelling in beeld komen. Als de verdachte deze consequentie zou willen aanvaarden was er geen enkele aanleiding om haar daarna niet te laten gaan, maar dat doet hij niet.

De verdachte heeft Anne vastgebonden en over een behoorlijke afstand achter op zijn scooter ver-

voerd, zodat hij vanaf het moment van de verkrachting zich gedurende enige tijd heeft kunnen beraden op het te nemen of genomen besluit om haar te doden. Bovendien werkte de verdachte Anne na de tocht op de scooter over een hekwerk heen en is hij zelf ook mee de bosschages ingegaan.

De advocaat-generaal heeft daarbij gewezen op de afstand van de plaats van de verkrachting tot de plek waar de verdachte haar om het leven heeft gebracht – bij de meest waarschijnlijke route 3.400 meter – en op het tijdsbestek van ten minste 15 minuten waarin hij Anne heeft vastgebonden, vervoerd, over het hek heen heeft geholpen en heeft meegenomen naar de plaats waar hij haar om het leven heeft gebracht.

Ook heeft de advocaat-generaal gewezen op de handelingen die de verdachte na de dood van het slachtoffer heeft verricht en die duidelijk maken dat de verdachte er alles aan was gelegen om haar lichaam voorgoed uit het zicht te laten verdwijnen. Zo heeft de verdachte eerst een provisorisch graf gemaakt op de voormalige vliegbasis Soesterberg waarin hij het lichaam heeft verborgen en de dag erna heeft hij het lichaam vervoerd naar Zeevolde. Daar heeft hij het eerst schoongemaakt met chloor om, zoals de verdachte zelf heeft verklaard, zijn sporen te wissen. Daarna heeft hij het lichaam daar begraven. De verdachte wilde aldus ten koste van alles voorkomen dat zijn voorwaardelijke invrijheidstelling in gevaar zou komen.

Ten slotte heeft de advocaat-generaal nog aangevoerd dat de lezing die de verdachte heeft gegeven over het gebeure op 29 september 2017 niet waar kan zijn. Als voorbeelden heeft de advocaat-generaal aangedragen dat de verdachte heeft verklaard dat hij Anne om het leven heeft gebracht terwijl zij kleding droeg, terwijl op het wit/zwart gestreepte shirt dat zij aan had geen bloedspoor is gevonden. Ook heeft de verdachte verklaard dat hij de sieraden die Anne droeg op de avond van haar verdwijning en die later niet op haar lichaam zijn aangetroffen niet heeft gezien, terwijl het volstrekt onaannemelijk is dat die sieraden en dan met name de oorbellen die bevestigd waren in daarvoor in de oorellen aangebrachte gaatjes, door het slachtoffer zelf zouden zijn afgedaan.

Het voorgaande brengt de advocaat-generaal tot de slotsom dat de levensberoving van Anne niet in een opwelling is gepleegd, maar met voorbedachte raad en dat dus de moord wettig en overtuigend bewezen kan worden.

Het standpunt van de verdediging

De raadslieden van de verdachte hebben zich op het standpunt gesteld dat op basis van de onderzoeksresultaten niet kan worden bewezen dat er sprake is geweest van voorbedachte raad. De verdediging heeft ten aanzien van de verschillende onderzoeksresultaten het volgende aangevoerd.

Het uitschakelen van de telefoon van de verdachte is niet bewust gebeurd. Volgens de verdediging is bekend dat er problemen zijn met het uitvallen van het type telefoon dat de verdachte had en mocht de telefoon al bewust zijn uitgeschakeld, dan impliceert dat nog niet dat hij dit heeft gedaan omdat hij van plan was om iemand van het leven te beroven. Daarnaast kan op basis van de camerabeelden en de Verkeersongevallenanalyse (VOA) niet worden geconcludeerd dat de verdachte Anne op het bospad heeft staan opwachten en dat hij op dat moment van plan was om haar te doden.

Bovendien is – zoals de verdachte heeft verklaard – niet onwaarschijnlijk dat hij door zijn beperkte zicht als gevolg van het beslagen vizier van zijn helm bij het verlaten van het bospad in botsing kwam met Anne.

Daarnaast zijn de vermeende uitspraken die de verdachte volgens diverse getuigen zou hebben gedaan te algemeen en ongericht en deels ook van te lang geleden om daarop het bewijs te baseren dat de verdachte het voornemen had om Anne of een ander te vermoorden.

Van de zoektermen die op de computer in de WA-Hoeve zijn ingevoerd en die worden aangehaald ter onderbouwing van de voorbedachte raad, is niet te achterhalen wie deze heeft ingevoerd.

Wat betreft de omstandigheid dat de patholoog heeft aangegeven dat er sprake is van meerdere snijbewegingen heeft de verdediging aangevoerd dat niet duidelijk is in welk tijdsbestek deze zijn toegebracht. De verdediging stelt zich op het standpunt dat deze in zo'n korte tijdspanne zijn toegebracht, dat de verdachte niet de gelegenheid had na te denken over de betekenis van de gevolgen van zijn handelen en zich daarvan rekenschap heeft kunnen geven.

Ten slotte heeft de verdediging nog aangevoerd dat er volgens de verdachte bloed op de kleding van Anne moet zijn aangetroffen en als mogelijke verklaring dat dit niet is gevonden is aangevoerd dat door de regenjas die zij droeg de onderliggen-

de kleding niet in aanraking is gekomen met bloed.

Volgens de verdediging dient bij de kwalificatie dan ook te worden uitgegaan van de verklaringen van de verdachte die consistent zijn en niet bij voorbaat onwaarschijnlijk en welke verklaringen door diverse onderzoeksresultaten worden bevestigd.

Zo heeft de verdachte verklaard dat hij de lampjes van de fiets van Anne heeft stuk geslagen en zijn er delen van doorzichtig kunststof van een fietskoplamp aangetroffen die ondersteunen dat de verkrachting op die plek heeft plaatsgevonden. Daarnaast is gezien dat het hek is gebogen op de plaats waar de verdachte met Anne over het hek is geklommen, over welke “gebogen hek” de verdachte ook heeft verklaard.

Ook is er door een bloedhond “getekend” op de plaats waar de verdachte van stelt dat hij het slachtoffer om het leven heeft gebracht. Tevens heeft de verdachte verklaard dat hij een gat in het hek heeft geknipt en is er ook een gat in het hek geconstateerd. Op diezelfde plaats wordt een deel van een veter met bloed teruggevonden waarover de verdachte heeft verklaard dat hij Anne met die veter heeft vastgebonden en deze daar heeft losgesneden.

Ten slotte heeft de verdachte verklaard dat hij, nadat het slachtoffer was overleden, haar shirt van achter heeft opengesneden en dat dit ook door het NFI wordt geconstateerd.

De conclusie van de verdediging is aldus dat de dood van Anne niet het gevolg is van een vooropgezet plan, waarbij de verdachte tijd heeft gehad om zich te beraden over het te nemen of genomen besluit, en dat de verdachte vrijgesproken dient te worden van voorbedachte raad (moord).

Het oordeel van het Hof

Bij de beoordeling of er al of niet sprake is van voorbedachte raad en dus moord stelt het Hof het volgende voorop.

Volgens vaste rechtspraak van de Hoge Raad moet voor een bewezenverklaring van het bestanddeel “voorbedachte raad” komen vast te staan dat de verdachte zich gedurende enige tijd heeft kunnen beraden op het te nemen of het genomen besluit en dat hij niet heeft gehandeld in een ogenblikkelijke gemoedsopwelling, zodat hij de gelegenheid heeft gehad na te denken over de betekenis en de gevolgen van zijn voorgenomen daad en zich daarvan rekenschap te geven.

Bij de vraag of sprake is van voorbedachte raad gaat het bij uitstek om een weging en waardering van de omstandigheden van het concrete geval door de rechter, waarbij deze het gewicht moet bepalen van de aanwijzingen die voor of tegen het bewezen verklaren van voorbedachte raad pleiten. De vaststelling dat de verdachte voldoende tijd had om zich te beraden op het te nemen of het genomen besluit vormt weliswaar een belangrijke objectieve aanwijzing dat met voorbedachte raad is gehandeld, maar behoeft de rechter niet ervan te weerhouden aan contra-indicaties een zwaarder gewicht toe te kennen. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de omstandigheid dat de besluitvorming en uitvoering in plotselinge hevige drift plaatsvinden, dat slechts sprake is van een korte tijdsperiode tussen besluit en uitvoering of dat de gelegenheid tot beraad eerst tijdens de uitvoering van het besluit ontstaat. Zo kunnen bepaalde omstandigheden (of een samenstel daarvan) de rechter uiteindelijk tot het oordeel brengen dat de verdachte in het gegeven geval niet met voorbedachte raad heeft gehandeld.

Of in een bepaald geval voorbedachte raad bewezen kan worden, hangt dan ook sterk af van de hiervoor bedoelde gelegenheid en van de overige feitelijke omstandigheden van het geval zoals de aard van het feit, de omstandigheden waaronder het is begaan alsmede de gedragingen van de verdachte voor en tijdens het begaan van het feit. Daarbij verdient opmerking dat de enkele omstandigheid dat niet is komen vast te staan dat is gehandeld in een ogenblikkelijke gemoedsopwelling, niet toereikend is om daaraan de gevolgtrekking te verbinden dat sprake is van voorbedachte raad.

Zoals hierboven vermeld gaat het om een weging en waardering van de omstandigheden van het concrete geval. Het Hof zal daarom eerst de voor deze weging en waardering van belang zijnde omstandigheden vermelden, waar na de aanhouding van de verdachte door de politie uitgebreid onderzoek naar is gedaan. Vervolgens zal het Hof de verklaringen van de verdachte bezien in het licht van de onderzoeksbevindingen. Daarna volgt de conclusie van het Hof.

De mobiele telefoon van de verdachte

Onderzoek dat betrekking heeft op het nummer van de mobiele telefoon die de verdachte op 29 september 2017 in gebruik had, heeft uitgewezen dat de telefoon in de avond van 29 september 2017 drie keer is uitgegaan of uitgezet – een zoge-

naamde IMSI Detach – en één daarvan heeft plaatsgehad om 18:26:25 uur voor de duur van 159 minuten. Dat is ook nagenoeg hetzelfde tijdstip (immers: 18:26:46 uur) waarop de verdachte op camerabeelden van de WA-Hoeve op een scooter wordt waargenomen, komende uit de richting van het verblijfadres van de verdachte.

Uit het aanvullend proces-verbaal van [verbalisant] van 10 april 2018 blijkt dat de meest waarschijnlijke oorzaak van de IMSI Detach van 29 september 2017 te 18:26 uur door het fysiek uitzetten van de mobiele telefoon wordt veroorzaakt, dan wel doordat het toestel zichzelf uitzet vanwege een lage batterijspanning. Dit laatste wordt echter uitgesloten, omdat de telefoon later op de avond weer wordt aangezet en in gebruik is en deze tussentijds niet is opgeladen.

Het gereedschap dat de verdachte bij zich had

Volgens de verklaring van de verdachte had hij die bewuste avond van 29 september 2017 bij een oude boom een plastic tas verstopt met daarin gereedschap (een betonschaar, grote schroevendraaiers, een zaag en een mes) voor sloopwerkzaamheden in een oude keuken achter Altrecht. Volgens de verdachte sloopten hij en anderen daar vaak oude metalen uit en leverden ze die in Soest in. Die avond van 29 september 2017 wilde hij dat ook gaan doen. Over de tiewraps heeft de verdachte verklaard dat die zich in de buddyseat van zijn scooter bevonden, omdat hij samen met [getuige 5] oude fietsen opknapte en hij de tiewraps gebruikte om de verlichting van de fiets of de remkabels vast te zetten. Volgens de verdachte lagen deze tiewraps toevallig in de scooter en lag de veter die hij ook heeft gebruikt bij het vastbinden van Anne ook in de buddyseat.

Onderzoek naar 'De oude keuken'

Op verzoek van de verdediging is onderzoek verricht in het pand 'De oude keuken' op het terrein van Altrecht te Den Dolder. Op basis van de verklaring van de verdachte dat hij in genoemd pand plafondplaten van gips met behulp van een mes had verwijderd, is ter plaatse onderzocht of er überhaupt dergelijke platen aanwezig waren die met een mes waren ingesneden. In de kelder zagen de verbalisanten dat het plafond bestond uit een houten regelwerk met daaronder gipsplaten en dat delen van de gipsplaten waren verwijderd en verspreid lagen op de vloer en op aanwezige kasten. Bij diverse gipsplaten die nog aan het plafond aanwezig waren, was zichtbaar dat deze waren afgebroken na te zijn ingesneden.

Ook vertoonden diverse stukken gipsplaat die op een stalen kast lagen ingesneden randen.

De route

Er heeft een reconstructie plaatsgevonden waarbij onderzoek is gedaan naar de route die de verdachte en Anne gereden zouden hebben en naar de plaats waar zij elkaar getroffen kunnen hebben. Eerst is gekeken naar het kruispunt (waar de verdachte en Anne elkaar voor het eerst hebben kunnen treffen) en uit de camerabeelden en de reconstructie blijkt dat ze daar bijna gelijktijdig moeten zijn aangekomen. Vervolgens is gekeken naar het kruispunt waar de verdachte en Anne volgens de verklaring van de verdachte op elkaar gebotst zouden zijn.

De verdachte zou daar minimaal 4 minuten en 54 seconden en maximaal 8 minuten en 5 seconden eerder zijn aangekomen, waarbij is opgemerkt dat de verbalisant tijdens de reconstructie 30 seconden nodig had om vanaf het verharde fietspad het bospad op te rijden tot de boom waarachter de verdachte, aldus zijn eigen verklaring, de plastic tas met gereedschap verstopt zou hebben.

De conclusie van de reconstructie is dat het scenario dat op deze plaats een aanrijding heeft plaatsgevonden zoals de verdachte heeft verklaard – hoewel niet waarschijnlijk – niet is uit te sluiten.

De verklaringen van getuigen

Door de politie zijn diverse getuigen gehoord die hebben verklaard over uitspraken die de verdachte gedaan zou hebben en die betrekking hebben op het verkrachten en/of doden en/of begraven van iemand. Zo heeft een getuige, die met de verdachte in de PI en in een PPC heeft gezeten, verklaard dat de verdachte zou hebben gezegd dat hij iemand van kant ging maken zodra hij zijn vrijheden zou krijgen.

De getuige, die met de verdachte in de PI in Vught heeft gezeten, heeft verklaard dat de verdachte veel over moord sprak en ook seksueel gefrustreerd was. Daarnaast heeft de getuige, die met de verdachte in Den Dolder zat, bij de politie verklaard dat hij samen met de verdachte in juli of augustus 2017 aan het fietsen was, dat er een vrouw voorbij kwam joggen en de verdachte daarover zei "Zullen we haar pakken?". Volgens die getuige zei de verdachte daarop dat zij dan wel dood moest en dat was volgens de getuige, omdat ze het anders na kon vertellen. Deze verklaring heeft de getuige later ook in zijn verhoor tegenover de raadsheer-commissaris herhaald.

De getuige, die met de verdachte op dezelfde unit zat in Den Dolder en die zelf op een begraafplaats werkte, heeft verklaard dat de verdachte hem eind augustus of begin september vroeg hoe diep hij moest graven, waarop de getuige hem vertelde dat er ongeveer 80 centimeter tot 1.20 meter tussen de grond en het lijk in moet zitten.

De zoektermen op de computer in de WA-Hoeve

Bij de doorzoeking in een pand in Den Dolder werden in een gezamenlijke ruimte twee desktop computers aangetroffen die ter beschikking stonden van de cliënten van de instelling en waar ook de verdachte regelmatig gebruik van zou hebben gemaakt. Op één van de computers was als zoekgeschiedenis zichtbaar dat voorafgaand aan de dag van 29 september 2017 onder andere is gezocht op: “hoe maak je iemand dood” (26 juli 2017), “girl get executed” (10 augustus 2017) en “killing a human” (11 september 2017).

Volgens de verklaring van de verdachte is hij niet degene geweest die voornoemde zoekslagen voorafgaand aan de dood van Anne heeft gemaakt. Uit het onderzoek kon niet met zekerheid worden bepaald welke handelingen op de computers in relatie stonden tot specifieke gebruikers en dus ook niet tot de verdachte.

De verklaringen van de verdachte in het licht van de onderzoeksbevindingen

Zoals ook de Rechtbank heeft overwogen stelt het Hof vast dat het Hof ten aanzien van de gebeurtenissen na het treffen tussen de verdachte en Anne nagenoeg geheel afhankelijk is van de verklaringen van de verdachte.

Het Hof zal eerst de diverse onderdelen van de verklaringen van de verdachte benoemen die niet worden weersproken door de onderzoeksbevindingen.

Zo heeft de verdachte verklaard dat hij het slachtoffer haar telefoon heeft laten uitzetten en hij heeft deze vervolgens doormidden gebroken. Van haar telefoon worden vanaf 19:29 uur geen data meer geregistreerd. Vervolgens stelt de verdachte Anne gedwongen te hebben het ruiterspad in te lopen, waar hij haar verkracht, zowel oraal, vaginaal als anaal. Bij het slachtoffer zijn rond haar anus bloeduitstortingen geconstateerd en er zijn in haar anus en mond spermacellen aangetroffen van de verdachte. De verdachte heeft verder verklaard dat Anne na de verkrachting kans heeft gezien het mes van de verdachte af te pakken en hem te verwonden aan zijn hand. Bij het onderzoek aan de verdachte op 9 oktober 2017 wordt

een wond aan zijn hand geconstateerd. Vervolgens zou de verdachte het slachtoffer naar achteren hebben geduwd en zou zij hem hebben getrapt, waarop de verdachte haar is gaan slaan. Bij onderzoek aan het lichaam van Anne wordt geconstateerd dat een stuk van haar voortand is afgebroken. Tevens had zij een groot aantal bloeduitstortingen verspreid over haar lichaam.

De verdachte heeft verklaard dat hij Anne vervolgens aan haar handen heeft vastgebonden met tiewraps en een veter, dat hij met haar achterop zijn scooter is gaan rijden en dat hij, na eerst nog te zijn verdwaald, met haar over een hek heen is geklommen.

Op de plaats waarvan de verdachte heeft verklaard dat hij met Anne over het hek heen is geklommen, wordt tijdens het onderzoek door de politie ook gezien dat het hekwerk aan de bovenzijde verbogen was. Tevens wordt in de directe omgeving op twee plaatsen een deel van een witte veter aangetroffen en op die veters wordt bloed aangetroffen. Op het ene deel van de veter is DNA van Anne gevonden en op het andere stuk van de veter een DNA-mengprofiel van haar en de verdachte.

Ten slotte wordt op de plek waar de verdachte stelt Anne gedood te hebben door een bloedhond “getekend”.

Daar staat tegenover dat op verschillende onderdelen de verklaringen van de verdachte niet worden ondersteund door onderzoeksbevindingen en daarmee zelfs in tegenspraak zijn.

Het Hof benoemt de meest in het oog springende onderdelen daarvan.

Zo heeft de verdachte verklaard dat hij bloedde als een rund toen Anne het mes had afgepakt en hem verwondde aan zijn hand en dat er daarna meteen een worsteling ontstond. Ook heeft hij verklaard dat het slachtoffer nog kleding droeg toen hij het mes langs haar keel haalde. Hij voelde een warme waas over zijn hand. In eerste aanleg heeft de verdachte daarover nog verklaard dat hij veel bloed voelde stromen. Bij het forensisch onderzoek door het NFI op de aanwezigheid van bloed op het shirt dat Anne ten tijde van het gebeurde droeg is echter geen bloed aangetroffen.

Daarnaast heeft de verdachte verklaard dat hij Anne heeft gedood door eenmaal het mes langs haar keel te halen, terwijl de patholoog die onderzoek heeft gedaan aan het lichaam van Anne stelt dat het letsel aan de hals erop duidt dat er meerdere halen zijn gemaakt.

Voorts zijn de sieraden die Anne moet hebben gedragen, haar kettinkje en oorbellen, tijdens het onderzoek nergens gevonden en de verdachte heeft daar geen verklaring voor. Wel heeft hij ontkend die sieraden te hebben afgenomen en/of te hebben meegenomen.

Conclusie

Uit het voorgaande leidt het Hof af dat de verdachte die bewuste avond de kliniek heeft verlaten waar hij verbleef, terwijl hij in het bezit was van onder andere een mes en tiewraps en dat het meest waarschijnlijke scenario is dat hij zijn telefoon bij het verlaten van de kliniek zelf heeft uitgezet.

Net als de Rechtbank kan ook het Hof niet vaststellen dat de verdachte op de avond van 29 september 2017 al bij het vertrek uit de kliniek het plan had opgevat om het slachtoffer of iemand anders van het leven te beroven. Dat hij zijn telefoon bewust heeft uitgezet en met een mes en tiewraps op pad ging betekent op zich nog niet dat hij toen al het plan had opgevat om een mogelijk slachtoffer om het leven te brengen.

Dat de verdachte zich eerder tegenover anderen heeft uitgelaten over het verkrachten en doden van iemand en informatie zou hebben gevraagd over de diepte van het begraven van een persoon maakt dat niet anders. Die uitlatingen zijn immers te weinig specifiek en zijn deels ook gedaan enige tijd vóór de tenlastegelegde feiten waardoor ze in een verder verwijderd verband staan van de tenlastegelegde moord op 29 september 2017.

Ook de zoektermen die zijn gevonden op de computers in de kliniek waar de verdachte de beschikking over kon hebben, kunnen niet gerelateerd worden aan het gepleegde feit, nu de verdachte ontkend heeft deze voorafgaand aan 29 september 2017 te hebben opgezocht en ook onderzoek niet heeft uitgewezen dat juist deze de verdachte aan die zoektermen gekoppeld kan worden.

De verdachte heeft die avond op enig moment Anne getroffen, waarbij het Hof opmerkt dat niet buiten redelijke twijfel vastgesteld kan worden dat de verdachte haar bij het eerste kruispunt heeft gezien en haar later op het andere kruispunt heeft staan opwachten. Nu er geen andere bewijsmiddelen voorhanden zijn waaruit blijkt hoe het eerste contact tussen de verdachte en Anne is verlopen en de verklaring van de verdachte op dit punt niet als zo onwaarschijnlijk terzijde kan worden geschoven, zijn er geen aanknopingspunten dat de verdachte vanaf het moment dat hij Anne heeft

gezien op haar heeft staan wachten met het plan om haar op enig (later) moment te doden.

Het Hof betreft tevens de omstandigheid dat onderzoek in de oude keuken bij Altrecht heeft uitgewezen dat er inderdaad gipsplaten van het plafond met een mes waren ingesneden en dat dus niet uitgesloten kan worden dat de verdachte het plan had om die avond in de oude keuken te gaan slopen en het gereedschap toen ook daarvoor door de verdachte kan zijn meegenomen.

Het Hof overweegt dat alleen de de verdachte inzicht kan geven in hetgeen voor en ten tijde van het begaan van het feit in hem is omgegaan.

In de verklaringen die de verdachte tegenover de politie, de Rechtbank en het Hof heeft afgelegd, heeft hij steeds ontkend dat er van voorbedachte raad sprake is geweest. De verdachte heeft het in die verklaringen niet over een al eerder opgevat plan om Anne om het leven te brengen. Volgens de verdachte wilde hij haar na de verkrachting op een plek afzetten, waar hij zelf weg kon komen, maar toen Anne begon te schreeuwen en er verderop iemand langs kwam fietsen en zij bleef schreeuwen, heeft de verdachte het mes langs haar keel getrokken.

Gelet op wat hiervoor is overwogen over de verklaring van de verdachte in het licht van de onderzoeksbevindingen, kan het niet anders zijn dan dat onderdelen van zijn verklaring niet juist kunnen zijn.

Het Hof kan echter niet uitsluiten dat de besluitvorming van de verdachte om Anne om het leven te brengen en de uitvoering daarvan in een ogenblikkelijke gemoedsopwelling of een plots opkomende hevige drift hebben plaatsgevonden, te weten ingegeven door de gebeurtenissen ter plaatse. Immers, het moment waarop het voorstellen van de verdachte is ontstaan om Anne van het leven te beroven is op basis van objectieve gegevens niet vast te stellen en dus blijft ook onduidelijk wat het tijdsverloop is geweest dat met die besluitvorming gemoeid is geweest.

Daarmee is niet komen vast te staan dat de verdachte zich gedurende enige tijd heeft kunnen beraden op het te nemen of het genomen besluit en dat hij de gelegenheid heeft gehad na te denken over de betekenis en de gevolgen van zijn voorgenomen daad en zich daarvan rekenschap te geven. Ook het feit dat de verdachte heeft verklaard dat hij na de verkrachting tot aan de levensberoving van Anne enige tijd met haar achterop zijn scooter heeft rondgereden en het feit dat er sprake is

geweest van meerdere snijletsels en de verdachte dus niet eenmaal het mes langs haar keel heeft gehaald doen hieraan niet af.

Het rondrijden met het slachtoffer achterop de scooter sluit nog steeds het handelen in een ogenblikkelijke gemoedsopwelling niet uit en het halen van het mes langs de keel heeft in een zeer korte tijdsspanne kunnen plaatsvinden. De verdachte heeft na de dood van het slachtoffer sporen gewist om te voorkomen dat die naar hem zouden (ver)wijzen. Dat dat onderstreept zoals de advocaat-generaal heeft betoogd dat de levensberoving niet in een opwelling heeft plaatsgevonden, is echter op geen enkele wijze gebleken.

Concluderend is het Hof van oordeel dat de door de advocaat-generaal gestelde feiten en omstandigheden noch ieder voor zich, noch in onderlinge samenhang beschouwd tot de conclusie dwingen dat sprake is geweest van voorbedachte raad. Dit betekent dat niet kan worden bewezenverklaard dat de verdachte met voorbedachte raad heeft gehandeld en dus zal de verdachte worden vrijgesproken van de moord op Anne (het in de zaak met parketnr. 16.707164.17 onder 1 primair tenlastegelegde).

Overweging met betrekking tot het bewijs in de zaak met parketnr. 16.652376.18

Het Hof is van oordeel dat het door de verdachte gevoerde verweer strekkende tot partiële vrijpraak van de mishandeling van AB2 (het bijten), zoals in de zaak met het hiervoor genoemde parketnummer onder feit 2 ten laste is gelegd, wordt weersproken door de gebezigde bewijsmiddelen, zoals deze later in de eventueel op te maken aanvulling op dit arrest zullen worden opgenomen.

Het Hof overweegt daarbij in het bijzonder dat de inhoud van de aangifte van AB2 op het door de verdachte weersproken punt dat hij hem gebeten heeft, wordt ondersteund door de verklaring van de getuige die heeft gezien dat zijn collega door de verdachte in zijn rechterzij werd gebeten.

In de enkele ontkenning van de verdachte ziet het Hof geen aanleiding om aan de juistheid en betrouwbaarheid van de inhoud van de hiervoor voornoemde verklaringen te twijfelen.

Het Hof verwerpt dan ook het verweer van de verdachte.

Strafbaarheid van het bewezenverklaarde

Het in de zaak met parketnr. 16.707164.17 onder 1 subsidiair bewezenverklaarde levert op:

doodslag, voorafgegaan van een strafbaar feit en gepleegd met het oogmerk om, bij betraping op heterdaad, aan zichzelf straffeloosheid te verzekeren.

Het in de zaak met parketnr. 16.707164.17 onder 2 bewezenverklaarde levert op:

opzettelijk iemand wederrechtelijk van de vrijheid beroven en beroofd houden.

Het in de zaak met parketnr. 16.707164.17 onder 3 bewezenverklaarde levert op:

verkrachting, terwijl tijdens het plegen van het misdrijf nog geen vijf jaren zijn verlopen sedert een in kracht van gewijsde gegane veroordeling van de schuldige tot gevangenisstraf wegens een soortgelijk misdrijf.

Het in de zaak met parketnr. 16.652376.18 onder 1 bewezenverklaarde levert op:

mishandeling, meermalen gepleegd.

Het in de zaak met parketnr. 16.652376.18 onder 2 bewezenverklaarde levert op:

mishandeling, meermalen gepleegd.

Strafbaarheid van de verdachte

Pro Justitia rapportages

Het Hof heeft acht geslagen op het psychiatrisch en psychologisch onderzoek Pro Justitia uit het rapport van het Pieter Baan Centrum (PBC) van 9 mei 2018 en het aanvullend onderzoek Pro Justitia van 26 april 2019, beide opgemaakt door J. Heerschop, GZ-psycholoog, en R.J.P. Rijnders, psychiater. Op grond van het aanvullend onderzoek in 2019 concluderen de rapporteurs dat er geen aanleiding bestaat om de bevindingen en conclusies in de door hun opgemaakte PBC-rapportage van 9 mei 2018 aan te passen. In 2018 concludeerden de rapporteurs dat een gestoorde seksualiteitsbeleving of parafilie niet te onderbouwen viel en overigens evenmin uitsluitbaar was. In het aanvullend onderzoek stellen de rapporteurs dat het geheel van het onderzoek niet tot de conclusie leidt dat seksuele cognitieve vertekeningen bij de verdachte aanwezig zijn noch dat hij voldoet aan de criteria van een seksuele stoornis. Uit het rapport van 9 mei 2018 volgt dat de verdachte kenmerken heeft die zowel onder de criteria van de borderline-persoonlijkheidsstoornis als de antisociale persoonlijkheidsstoornis vallen. Enerzijds omschrijven de rapporteurs de verdachte namelijk als een man die diepgaande problemen heeft met het beheersen van zijn impulsen, emoties en agressies. Zijn zelfbeeld is negatief en zijn persoonlijkheidsstructuur is zeer zwak. In

zijn eigen beleving is de verdachte in grote mate een speelbal van dagelijkse omstandigheden waarop hij meent een beperkte invloed te hebben, de gebeurtenissen overkomen hem als het ware. Zijn reactietendens volgt dan snel het agressieve scenario. De verdachte heeft voorts de sterke neiging prikkels op te zoeken, althans deze zeker niet te vermijden (prikkelzucht). De combinatie van impulsiviteit en prikkelzucht, gecombineerd met een agressieve, wraaklustige tendens ingeval hij meent te worden benadeeld, leidt ertoe dat de verdachte makkelijk kan overgaan tot handelend agressief gedrag. Ondanks zijn normale intelligentie kan de verdachte een spanningsvolle situatie niet altijd goed overzien. Naarmate de stress bij hem toeneemt, neigt de verdachte ertoe de context waarin hij verkeert in paranoïde zin te evalueren, hetwelk weer een aanjager kan betekenen voor een vicieus proces met extra stressgevoelens en extra paranoïdie, dat voor hem aanleiding kan zijn tot agressief handelen. Zo een spanningsvolle situatie fors is én enige tijd aanhoudt dan kan het gebeuren dat de verdachte een realiteitsdistortie ondergaat. Met andere woorden: op psychose gelijkende paranoïde gedachten krijgt.

Deze gedachten houden doorgaans niet heel lang aan, maar wel lang genoeg om op basis daarvan te handelen. Dit geheel van gedachten, gevoelens en gedragingen vloeit voort uit de zeer zwakke persoonlijkheidsstructuur van de verdachte.

Daarnaast zien de rapporteurs ook een berekende, antisociale kant van de verdachte. De verdachte is beperkt in zijn gewetensfuncties en in zijn empathie, stuurt bewust aan op verwervings-crimineel handelen, lijkt achteloos voorbij te gaan aan de belangen van derden, en is ook in staat over te gaan tot zogenoemde instrumentele agressie. Een dergelijke vorm van agressie is niet zozeer reactief impulsief, maar valt te omschrijven als meer planmatig en doelbewust, waarbij de verdachte handelt middels intimidatie en/of slaan teneinde zijn positie duidelijk te maken of ter vergemakkelijking van verwervingscriminaliteit. Gelet op het voorgaande worden in classificerende zin bij de verdachte beide persoonlijkheidsstoornissen vastgesteld. Er is aldus volgens de rapporteurs bij de verdachte sprake van zowel een borderline-persoonlijkheidsstoornis als ook van een antisociale persoonlijkheidsstoornis.

De persoonlijkheidsstoornis van de verdachte met zowel borderline als antisociale kenmerken geldt als een (ernstige) gebrekkige ontwikkeling

van de geestvermogens. Het geheel aan de afhankelijkheid van de verdachte onderscheidenlijk misbruik van middelen dient te worden beschouwd als een ziekelijke stoornis van de geestvermogens. De rapporteurs stellen vast dat de gebrekkige en ziekelijke stoornis van de geestvermogens aanwezig waren in de aanloop en ten tijde van de ten laste gelegde feiten.

Voordat zij echter de vraag beantwoorden in hoeverre die gebrekkige en/of ziekelijke stoornis in de geestvermogens de gedragskeuzes en gedragingen van de verdachte ten tijde van het tenlastegelegde beïnvloedde merken de rapporteurs op dat er ruimte bestaat voor interpretatieverschillen tussen hetgeen de verdachte over het delictscenario verklaart en het beeld dat oprijst op grond van diverse opsporingsgegevens en collaterale informatie.

De rapporteurs schetsen vervolgens twee scenario's. Het eerste scenario is met name gebaseerd op de verklaringen van de verdachte, waarbij de feiten zijn gepleegd vanuit achterdocht, woede, impulsieve agressiviteit voortvloeiend uit de borderline persoonlijkheidsproblematiek van de verdachte.

Op grond van zijn borderline-persoonlijkheidsstoornis kan de verdachte, zeker in tijden van stressbeleving en door zijn beperkte copingsvaardigheden, zeer impulsief reageren en doorschieten in achterdochtige gedachten, ernstige agressiviteit en wraakhandelingen. In dat kader kunnen de rapporteurs zich voorstellen dat de verdachte zich zo heeft laten beïnvloeden door zijn – vanuit zijn borderline-persoonlijkheidsstoornis voortkomende – achterdocht, woede en ernstige impulsieve agressie dat hij de ten laste gelegde feiten heeft begaan. Zo dit scenario heeft plaatsgevonden zien de rapporteurs daarin de pathologische persoonlijkheidsaspecten van de verdachte naar voren komen die een vermindering van zijn wilsvrijheid inhouden en het onder 1 en 3 tenlastegelegde hem in verminderde mate valt toe te rekenen. De mate waarin het onder 2 tenlastegelegde de verdachte valt toe te rekenen is voor de rapporteurs niet goed te bepalen. Zij kunnen zich voorstellen dat de verdachte verminderd toerekeningsvatbaar was, maar ook licht verminderd dan wel geheel toerekenen kan tot de mogelijkheden behoren.

Het tweede scenario daarentegen lijkt uit te gaan van de met de verklaring van de verdachte contrasterende onderzoeksbevindingen, waarbij de

feiten mogelijk zijn gepleegd uit een meer planmatig, doelbewust delictscenario voortvloeiend uit een antisociaal opportunistisch motief. De rapporteurs menen dat in dat geval de antisociale persoonlijkheidsstoornis van de verdachte veeleer centraal zou staan, hetwelk inhoudt dat hij waarschijnlijk niet dan wel mogelijk in zeer lichte mate werd beperkt in zijn wilsvrijheid en hij meer controlemogelijkheden had. Zo een dergelijk scenario aanwezig is geweest, dan adviseren de rapporteurs de verdachte het onder 3 tenlastegelegde geheel of hooguit in licht verminderde mate toe te rekenen. Ten aanzien van het onder 1 tenlastegelegde merken de rapporteurs op dat zij niet kunnen exploreren of de verdachte toentertijd een planmatige intentie had het slachtoffer te doden, voortvloeiend uit de antisociale kant van zijn persoonlijkheidsstoornis. Zo dit heeft gespeeld, dan menen de rapporteurs dat er dan ruimte bestaat om het onder 1 tenlastegelegde in grote mate dan wel geheel toe te rekenen.

De rapporteurs zijn derhalve – kort gezegd – van mening dat de ten laste gelegde feiten de verdachte minder kunnen worden toegerekend wanneer zij zijn gepleegd vanuit achterdocht, woede, impulsieve agressiviteit voortvloeiend uit de borderline persoonlijkheidsproblematiek van de verdachte (eerste scenario), dan wanneer zij voortkomen uit een meer planmatig, doelbewust delictscenario voortvloeiend uit een antisociaal opportunistisch motief (tweede scenario).

Het standpunt van de advocaat-generaal

De advocaat-generaal gaat uit van het door de rapporteurs geschetste tweede scenario. Hij onderschrijft dan ook de conclusies uit het vonnis van de Rechtbank dat de verdachte na de gestelde aanrijding in ieder stadium van de gebeurtenissen doelbewust en planmatig heeft gehandeld. De advocaat-generaal sluit zich tevens aan bij de conclusies van de Rechtbank dat de ten aanzien van Anne gepleegde feiten (parketnummer: 16-707164-17) licht verminderd aan de verdachte kunnen worden toegerekend en dat de in het Pieter Baan Centrum gepleegde feiten (parketnummer: 16-652376-18) in verminderde mate aan de verdachte kunnen worden toegerekend.

Het standpunt van de verdediging

Door de raadslieden is – kort gezegd en zakelijk weergegeven – aangevoerd dat de verdachte voor alle ten laste gelegde feiten verminderd toerekeningsvatbaar dient te worden verklaard.

De Rechtbank is er in ieder stadium van de gebeurtenissen vanuit gegaan dat de verdachte doelbewust en planmatig heeft gehandeld (tweede scenario), maar er is geen wettig bewijs voorhanden waaruit die planmatigheid blijkt.

Het oordeel van het Hof

In het rapport van 9 mei 2018 wordt bij de verdachte zowel een borderline-persoonlijkheidsstoornis als een antisociale persoonlijkheidsstoornis vastgesteld, hetgeen geldt als een gebrekkige stoornis van de geestvermogens. De rapporteurs stellen dat deze gebrekkige stoornis als ook de vastgestelde ziekelijke stoornis van de geestvermogens aanwezig was in de aanloop en ten tijde van de ten laste gelegde feiten die zien op de feiten die gepleegd zijn op 29 september 2017. Voor beantwoording van de vraag in hoeverre die gebrekkige en/of ziekelijke stoornis in de geestvermogens de gedragskeuzes en gedragingen van de verdachte ten tijde van het tenlastegelegde beïnvloedde zijn door de rapporteurs twee scenario's geschetst.

Het Hof leidt hieruit af dat het eerste scenario met name is gebaseerd op de verklaringen van de verdachte en er aldus vanuit gaat dat de verdachte heeft gehandeld vanuit achterdocht, woede en ernstige impulsieve agressie voortvloeiend uit de borderline-persoonlijkheidsstoornis van de verdachte. In het tweede scenario daarentegen – dat uitgaat van een meer planmatig, doelbewust delictscenario – staat de antisociale persoonlijkheidsstoornis van de verdachte veeleer centraal.

Het Hof constateert – evenals de Rechtbank – dat de verklaring van de verdachte op een aantal punten niet wordt ondersteund door de zich in het dossier bevindende onderzoeksresultaten. Het Hof acht het niet goed mogelijk om op basis hiervan een onderscheid te maken tussen de twee door de rapporteurs geschetste scenario's. Nu zowel een borderline-persoonlijkheidsstoornis als een antisociale persoonlijkheidsstoornis bij de verdachte is vastgesteld acht het Hof het niet uitgesloten dat beide persoonlijkheidsstoornissen – ieder met zijn eigen kenmerken en dynamiek – een rol hebben gespeeld in de aanloop en ten tijde van de ten laste gelegde feiten. De rapporteurs hebben immers geconcludeerd dat beide persoonlijkheidsstoornissen de verdachtes gedragskeuzes en gedragingen beïnvloed hebben ten tijde van het tenlastegelegde en zij hebben ook beschreven op welke manier dat gebeurde. Dat zij

niet hebben aangegeven welke stoornis het meest waarschijnlijk van invloed is geweest op de verdachte en/of welk delictscenario het meest aannemelijk is, maakt dat niet anders. Het Hof ziet dan ook geen aanleiding om een scheiding aan te brengen dan wel een keuze te maken tussen de twee persoonlijkheidsstoornissen van de verdachte en daarvan te stellen dat die de verdachte ten tijde van het tenlastegelegde (het meest) heeft beïnvloed.

Het Hof volgt de conclusies van de rapporteurs en is gelet op het bovenstaande, in onderling verband en samenhang bezien, van oordeel dat alle bewezenverklarde feiten op zijn minst in licht verminderde mate aan de verdachte kunnen worden toegerekend, dus zowel de feiten die betrekking hebben op parketnr. 16.707164.17 als die betrekking hebben op parketnr. 16.652376.18.

Het Hof overweegt daarbij dat het net als de Rechtbank aanneemt dat de eerdergenoemde stoornissen ook aanwezig waren bij de verdachte ten tijde van het plegen van de feiten die hebben plaatsgevonden in het Pieter Baan Centrum.

Nu niet is gebleken dat de verdachte het bewezenverklarde in het geheel niet valt toe te rekenen en er ook anderszins geen strafuitsluitingsgronden aanwezig worden geacht, acht het Hof de verdachte strafbaar.

Oplegging van straf en/of maatregel

Vonnis van de Rechtbank

In eerste aanleg is de verdachte wegens gekwalificeerde doodslag, vrijheidsberoving, verkrachting en meermalen mishandeling veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van achtentwintig jaren en is aan hem de maatregel van terbeschikkingstelling met verpleging van overheidswege opgelegd.

Het standpunt van de advocaat-generaal

De advocaat-generaal heeft gevorderd dat de verdachte ten aanzien van moord, vrijheidsberoving en verkrachting van Anne (parketnr. 16.707164.17) en ten aanzien van de in het Pieter Baan Centrum gepleegde feiten (parketnr. 16.652376.18) zal worden veroordeeld tot een gevangenisstraf van achtentwintig jaren en dat aan hem de maatregel van terbeschikkingstelling met verpleging van overheidswege zal worden opgelegd.

Het standpunt van de verdediging

De raadslieden hebben opgemerkt dat in deze zaak door de Rechtbank een uitzonderlijk hoge

straf is opgelegd als deze wordt vergeleken met de straffen die zijn opgelegd in soortgelijke zaken. De Rechtbank heeft bij het bepalen van de straf in het vonnis ten nadele van de verdachte een aantal punten meegewogen, welke volgens de verdediging niet strafverzwarend dienen te werken, dan wel onjuist zijn. Ter terechtzitting in hoger beroep hebben de raadslieden verzocht om ten voordele van de verdachte rekening te houden met de verminderde toerekeningsvatbaarheid van de verdachte, zijn proceshouding en de gevolgen van alle media-aandacht.

De raadslieden hebben zich voorts op het standpunt gesteld dat – kort gezegd en zakelijk weergegeven – er sprake is van een onherstelbaar vormverzuim als bedoeld in art. 359a Sv. Uit het onderzoek 'Pollux', dat is verricht na de aangifte van de verdachte van bedreiging en zware mishandeling tijdens en na zijn aanhouding, is namelijk gebleken dat er aan de verdachte niet de cautie is gegeven en dat er direct na de aanhouding van de verdachte een aantal strafbare feiten jegens hem zijn gepleegd met zwaar lichamelijk letsel tot gevolg. De raadslieden menen dat bij dit onherstelbaar vormverzuim strafvermindering een passende sanctie is. Er is daadwerkelijk nadeel (fysiek ongemak bestaande uit pijn en letsel), het nadeel is veroorzaakt door het verzuim (mishandeling), het nadeel is geschikt voor strafvermindering en strafvermindering is gerechtvaardigd in het licht van het geschonden voorschrift en de ernst van het verzuim.

In dat kader heeft de verdediging ter terechtzitting in hoger beroep gepersisteerd bij het horen van de bij appelschriftuur verzochte getuigen. Met het horen van deze getuigen wenst de verdediging aan te tonen dat de mate van verwijtbaarheid aan het openbaar ministerie groter is dan in eerste instantie is aangenomen. In het kader van de beslissing aangaande het verweer betreffende art. 359a Sv is dit van belang om de mate van verwijtbaarheid ofwel de ernst van het verzuim te kunnen wegen.

Alles overziende is door de raadslieden verzocht om een gevangenisstraf voor de duur van twintig jaren en de maatregel van terbeschikkingstelling met verpleging van overheidswege op te leggen.

Oordeel van het Hof ten aanzien van het strafmaatverweer naar aanleiding van het onderzoek 'Pollux'

Op maandag 9 oktober 2017 werd de verdachte aangehouden als de verdachte in de zaak van de vermissing van Anne. Gelet op het zwaarwegende belang in deze zaak heeft het openbaar ministerie het arrestatieteam toestemming gegeven om de verdachte direct na aanhouding en zonder het geven van de cautie naar de vind- en/of verblijfplaats van Anne te vragen. Tevens is toestemming gegeven om de verdachte stevig beet te pakken bij het overbrengen naar de arrestantenbus en het in de bus op zijn zitplaats zetten. Door het openbaar ministerie is expliciet aangegeven dat de verdachte niet mocht worden mishandeld en dat er evenmin mocht worden bedreigd met mishandeling. De leidinggevende van het arrestatieteam meldt hierover dat is afgesproken dat het arrestatieteam de verdachte zeer strak zou aanpakken en hem fysiek onder controle zou houden zonder daarbij extra fysiek geweld te gebruiken.

Naar aanleiding van de aangifte van de verdachte is er onderzoek gedaan door de rijksrecherche (onderzoek 'Pollux'). Uit de verklaringen die in dat kader door diverse leden van het arrestatieteam zijn afgelegd blijkt dat de verdachte in de arrestantenbus is geplaatst en dat hij daarbij een neopreenbril/blinderingskap opgezet heeft gekregen. In die bus is de verdachte vervolgens gevraagd naar de vind- en/of verblijfplaats van Anne. Daarbij is hem niet de cautie gegeven. Volgens de ondervraagden was daar door het openbaar ministerie toestemming voor gegeven. Er was echter geen toestemming gegeven voor het toepassen van geweld of dreiging met geweld, maar dat heeft wel plaatsgevonden.

Uit de verklaringen blijkt immers dat:

- tegen de verdachte gezegd is dat de diensthond ingezet zou worden als de verdachte de verblijfplaats van Anne niet bekend zou maken en vervolgens is de diensthond met muilkorf bij het gezicht van de verdachte gehouden, waarbij bedreigd werd dat de hond zou bijten als de verdachte niet zou zeggen waar de verblijfplaats was;
- de verdachte een pijnprikkel toegediend heeft gekregen doordat de handboeien een aantal keer stevig zijn vastgepakt en er aan is gedraaid om een pijnprikkel toe te passen;
- aan de verdachte een foto van Anne en een foto van zijn moeder zijn getoond terwijl hem gevraagd werd waar Anne zich bevond.

Uit medisch onderzoek na de aanhouding van de verdachte is gebleken dat bij hem sprake was van een zogenoemde avulsiefractuur. Die treedt op bij hevige trekkracht waarbij een stuk bot afscheurt. De leden van het arrestatieteam hebben aangegeven dat zij niet kunnen verklaren hoe het letsel van de verdachte heeft kunnen ontstaan. Over de gedraging waarover de verdachte heeft verklaard “het aan de handboeien omhoogtrekken waarbij een overstrekking van de armen heeft plaatsgevonden” hebben zij verklaard dat dit niet heeft plaatsgevonden.

Gelet echter op de aangifte van de verdachte in combinatie met het door het NFI uitgevoerde onderzoek naar de mogelijke oorzaak van de avulsiefractuur, acht het Hof het – evenals de Rechtbank – aannemelijk dat dit letsel tijdens het transport aan de verdachte is toegebracht.

Gelet op het voorgaande stelt het Hof vast dat er sprake is van een schending van art. 3 EVRM.

Het Hof is van oordeel dat het bedreigen van de verdachte met inzet van de diensthond als hij de vind- en/of verblijfplaats van Anne niet bekend zou maken en het toepassen van dusdanig geweld dat dit heeft geleid tot een avulsiefractuur in de schouder van de verdachte, moet worden aangemerkt als een vernederende en onmenselijke behandeling in de zin van art. 3 EVRM. Het Hof stelt voorts vast dat het bedreigen van de verdachte met inzet van de diensthond en het toepassen van geweld tevens een schending van art. 29 lid 1 Sv oplevert en dat door het niet geven van de cautie artikel 29, tweede lid, Sv is geschonden.

Het Hof constateert – net als de Rechtbank – dat door schending van artikel 3 EVRM en artikel 29 Sv sprake is van een onherstelbaar vormverzuim. Bij de beantwoording van de vraag of aan dit verzuim enig rechtsgevolg moet worden verbonden en, zo ja, welk rechtsgevolg dan in aanmerking komt, moet rekening worden gehouden met de in het tweede lid van art. 359a Sv genoemde factoren. Het rechtsgevolg zal immers door deze factoren moeten worden gerechtvaardigd. De eerste factor is “het belang dat het geschonden voorschrift dient” (I). De tweede factor is “de ernst van het verzuim” (II). Bij de beoordeling daarvan zijn de omstandigheden van belang waaronder het verzuim is begaan. Daarbij kan ook de mate van verwijtbaarheid van het verzuim een rol spelen. De derde factor is “het nadeel dat daardoor wordt veroorzaakt” (III). Bij de beoordeling daarvan is onder meer van belang of en in hoeverre de ver-

dachte door het verzuim daadwerkelijk in zijn verdediging is geschaad.

Vooropgesteld zij dat de Hoge Raad art. 359a Sv in de eerste plaats ziet als een instrument om de verdachte te beschermen tegen inbreuken op zijn uit art. 6 EVRM voortvloeiende rechten op een eerlijk proces. In het kader van het door de raadslieden gevoerde verweer dient het Hof dus te beoordelen in hoeverre als gevolg van de schending van de eerdergenoemde beginselen de verdachte het recht op een eerlijk proces als bedoeld in art. 6 EVRM is ontnomen.

Ten aanzien van het belang dat het geschonden voorschrift dient (I) overweegt het Hof dat in art. 3 EVRM is bepaald dat niemand mag worden onderworpen aan folteringen of aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen. Het belang van artikel 29, eerste lid, Sv is – kort gezegd – dat een de verdachte een verklaring in vrijheid moet kunnen afleggen en het tweede lid van artikel 29 Sv omvat het recht om te zwijgen. Het Hof stelt daarbij voorop dat niet elke schending van artikel 3 EVRM of artikel 29 Sv per definitie het recht op een eerlijk proces aantast, tenzij er sprake is van een door middel van die schending verkregen bewijsmiddel. Bewijsmateriaal waarvan dus niet kan worden gezegd dat dit is verkregen door de foltering of onmenselijke of vernederende behandeling, mag wel worden gebruikt. Uit het dossier blijkt niet dat de behandeling die de verdachte bij zijn aanhouding heeft ondergaan, heeft geleid tot een voor zijn strafzaak belastende verklaring.

Ten aanzien van de ernst van het verzuim (II) overweegt het Hof – net als de Rechtbank – dat de aanhouding van de verdachte onder zeer grote druk heeft plaatsgevonden, waarbij er op het moment van aanhouding van uit werd gegaan dat Anne mogelijk nog in leven zou zijn. Er was sprake van een uiterst zorgelijke (nood)situatie en het verkrijgen van een verklaring van de verdachte over haar verblijfplaats was mogelijk van levensbelang. Het hard aanpakken en onder druk zetten van een de verdachte tijdens een ondervraging kan onder bijzondere omstandigheden noodzakelijk zijn.

Het Hof merkt daarbij op dat uit het onderzoek van de rijksrecherche naar voren komt dat door diverse leden van het arrestatieteam is aangegeven dat de opdracht ongebruikelijk en daarmee uniek was. Het toepassen van deze methoden vindt echter zijn begrenzing waar deze overgaan

in een behandeling die strijdig is met het bepaalde in art. 29 Sv of in art. 3 EVRM. Het onmenselijk behandelen van een verdachte tijdens een dergelijke ondervraging zoals in deze zaak is gebeurd, kan, hoe groot het belang daarvan ook is, in geen geval worden gerechtvaardigd.

Ten aanzien van het nadeel dat is veroorzaakt (III) overweegt het Hof dat uit het dossier blijkt dat de toegepaste bejegening van de verdachte, niet heeft geleid tot het afleggen van een voor zijn strafzaak relevante belastende verklaring. De verdachte heeft op vragen van het arrestatieteam waar Anne was, immers geantwoord dat hij dat niet wist. Ook bij zijn inverzekeringstelling en in het eerste verhoor bij de politie heeft hij niet willen verklaren over zijn betrokkenheid bij de verdwijning van Anne. Pas twee dagen na zijn aanhouding op 11 oktober 2017 heeft de verdachte zelf bij het onderzoeksteam kenbaar gemaakt dat hij een verklaring wilde afleggen en vervolgens in het bijzijn van zijn raadsman een bekennende verklaring afgelegd en daarbij de plaats bekend gemaakt waar hij Anne had begraven. De door de verdachte afgelegde bekennende verklaring is dus niet het gevolg geweest van de schending van art. 3 EVRM dan wel van de schending van art. 29 Sv. De verdachte is door het gestelde nadeel niet in zijn verdediging geschaad.

Door de verdediging is voorts aangevoerd dat de verdachte als gevolg van het vormverzuim fysiek ongemak bestaande uit pijn en letsel heeft ondervonden en dat dit matiging van de op te leggen straf tot gevolg moet hebben. In het kader van de beoordeling van dit strafmaatverweer dient het Hof na te gaan of door de handelwijze van het arrestatieteam – zoals die bij het onderzoek ter rechtzitting is gebleken – een compensatie door matiging van de straf geboden is. Daarbij is onder meer van belang of en in hoeverre de verdachte door het verzuim daadwerkelijk in zijn verdediging is geschaad. Zoals hiervoor al overwogen heeft de verdachte door schending van art. 3 EVRM en art. 29 lid 1 Sv een avulsiefractuur in zijn schouder opgelopen. Het Hof is van oordeel dat een dergelijk gevolg – hoe ernstig ook – niet heeft geleid tot schending van het recht van de verdachte op een eerlijk proces (zoals bedoeld in art. 6 EVRM) en dat de verdachte ook in dit opzicht niet daadwerkelijk in zijn verdediging is geschaad.

Naar het oordeel van het Hof dient – gelet op de voorgaande overwegingen – in deze procedure te

worden volstaan met de constatering dat er sprake is van een vormverzuim. Het Hof ziet aldus geen aanleiding tot strafvermindering zoals door de verdediging is bepleit. Het Hof merkt daarbij op dat enige vorm van rechtsherstel voor de door de verdachte geleden pijn en letsel mogelijk is in het kader van verschillende strafrechtelijke, civielrechtelijke en disciplinaire procedures die openstaan voor compensatie.

Het verzoek van de verdediging tot het horen van getuigen

Het Hof heeft het verzoek tot het horen van de door de verdediging verzochte getuigen eerder afgewezen bij tussenarrest van 13 december 2018. Het Hof ziet in het betoog van de verdediging geen aanleiding terug te komen op zijn eerdere beslissing, nu er door de verdediging aan het herhaalde verzoek geen nieuwe feiten en omstandigheden ten grondslag zijn gelegd en hiervan evenmin is gebleken. Het Hof herhaalt hier voor de volledigheid het in het tussenarrest gegeven oordeel.

Naar aanleiding van de aangifte van de verdachte van bedreiging en het toebrengen van zwaar lichamelijk letsel door leden van het arrestatieteam is door de Rijksrecherche onderzoek gedaan onder de naam 'Pollux'. In dat onderzoek zijn verklaringen afgelegd door de getuigen die de verdediging thans wenst te ondervragen. Omtrent het specifieke punt waarop de verdediging deze getuigen wenst te ondervragen, hebben zij in het kader van voornoemd onderzoek verklaringen afgelegd. (...) Naar het oordeel van het Hof wordt door middel van deze verklaringen in onderling verband en samenhang gezien voldoende duidelijk gerelateerd hoe de beslissing omtrent de wijze van aanhouding van de verdachte tot stand is gekomen en wat daarbij de kaders waren waarbinnen die aanhouding diende plaats te vinden. Het Hof merkt daarbij op dat er op enkele onderdelen in de verklaringen van de getuigen weliswaar verschillen zitten, maar dat ten aanzien van het essentiële onderdeel waarover de verdediging hen wenst te bevragen, te weten of er vanuit de plaatselijke top van het openbaar ministerie en de politie opdracht is gegeven voor toepassing van geweld door het arrestatieteam, zij allen hebben verklaard dat de verdachte weliswaar stevig aangepakt diende te worden, maar dat de grens lag bij de toepassing van fysiek geweld. En hoewel op grond van de inhoud van het dossier, waaronder Pollux, aannemelijk is geworden dat er wel fysiek

geweld heeft plaatsgevonden kort na de aanhouding van de verdachte, blijkt uit de hierboven vermelde verklaringen van de verzochte getuigen op geen enkele wijze dat daarvoor door de plaatselijke top van het openbaar ministerie en de politie opdracht is gegeven of mee is ingestemd. De enkele veronderstelling van de verdediging dat een dergelijke opdracht of instemming mogelijk heeft plaatsgevonden is onvoldoende onderbouwing om nader onderzoek te doen. Het Hof komt dan ook tot de conclusie dat de verdachte door de hiervoor genoemde personen niet als getuigen te horen redelijkerwijs niet in zijn verdediging wordt geschaad. Het Hof zal het verzoek tot het horen van deze getuigen daarom afwijzen.

Strafoplegging

Het oordeel van het Hof

Het Hof heeft bij de straftoemeting in het bijzonder in aanmerking genomen – en vindt daarin de redenen die tot de keuze van een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van de hierna aan te geven duur leiden – de volgende omstandigheden.

Op 29 september 2017 is Anne tijdens een van de fietstochten die zij vaker maakte de verdachte tegengekomen en vrij snel daarna is de nachtmerrie van iedere vrouw voor Anne werkelijkheid geworden. Het ene moment was zij nog een mooie, jonge, zelfverzekerde vrouw die in de bloei van haar leven stond met mooie toekomstplannen en een heel leven voor zich. Na haar ontmoeting met de verdachte is haar leven abrupt beëindigd.

De verdachte heeft van haar als ogenschijnlijk volstrekt willekeurig gekozen slachtoffer haar telefoon geëist en onklaar gemaakt, waarna hij haar onder bedreiging van een mes op verschillende manieren heeft verkracht. Zo heeft hij haar op een zeer vernederende wijze oraal, vaginaal en anaal verkracht. Na die verkrachting heeft hij haar eerst hard geslagen, omdat zij er – dapper genoeg – voor koos om het mes van de verdachte af te pakken en hem daarmee te verwonden. Uit het forensisch onderzoek is naar voren gekomen dat de verdachte veel geweld tegen haar moet hebben gepleegd.

De verdachte heeft ervoor gekozen haar na die verkrachting niet te laten gaan. Hij heeft haar zijn helm opgezet en haar daarna, terwijl haar polsen door hem waren vastgebonden met tiewraps, op zijn scooter meegenomen voor een rit door het bos. Een voorstelling van wat Anne gedurende die rit heeft moeten doormaken is nauwelijks te maken. Zij moet vreselijke doodsangsten hebben

beleefd, ook in de wetenschap dat de verdachte niet schuwde om (buitensporig) geweld tegen haar toe te passen, terwijl zij in een steeds donkerder wordend en nagenoeg verlaten bos niemand om hulp kon roepen en zich iedere seconde van die rit moet hebben afgevraagd wat hij verder met haar van plan was. Voor haar moet die ervaring in de laatste minuten van haar leven gruwelijk, angstaanjagend en mensonterend zijn geweest en de gedachte aan hetgeen zij heeft moeten doormaken moet op de nabestaanden een enorme impact hebben.

De verdachte is daarna bij een hek gestopt en hij heeft haar daar overheen geholpen en is daarna achter haar aan geklommen. De reden waarom hij haar toen niet heeft laten gaan blijft onduidelijk.

Daar op het terrein heeft hij een einde aan het leven van Anne gemaakt door met een mes haar keel door te snijden. Hij heeft haar daar achtergelaten en is teruggekeerd naar de kliniek waar hij verbleef en waar niemand iets aan hem gemerkt heeft. Later die avond heeft de verdachte het lichaam van Anne provisorisch begraven. Nadat de verdachte de daaropvolgende dag chloor had gekocht, heeft hij verschillende delen van het lichaam van Anne schoongemaakt om zo onder andere de sporen die hij met de verkrachting had achtergelaten te wissen en heeft hij haar in de auto van zijn moeder vervoerd naar de plaats waar hij een graf heeft gegraven en het lichaam van Anne in heeft begraven.

De verdachte heeft Anne het recht op leven ontgenomen en daarmee blijk gegeven van een volstrekt gebrek aan respect voor het meest fundamentele recht van een mens. Daarbij is de manier waarop hij met haar lichaam is omgegaan bijna niet te bevatten en daaruit blijkt ook het kille en berekenende handelen van de verdachte.

Het heeft vervolgens bijna twee weken geduurd voordat de verdachte de plaats heeft genoemd waar hij haar begraven heeft. In die tussenliggende tijd hebben niet alleen de ouders, de broer, de vriend, familie, vrienden en andere bekenden van Anne in een haast onmenselijke spanning verkeerd over haar lot en hebben zij geleefd tussen hoop en vrees, maar een groot deel van de rest van Nederland was in de ban van haar verdwijning, de zoektocht en de vraag naar wat er met haar gebeurd zou kunnen zijn.

Voor de naasten van Anne moet die periode onvoorstelbaar kwellend zijn geweest en de verdachte had daar eerder duidelijkheid over kunnen ge-

ven. Volgens de verdachte was hij echter boos over de wijze waarop hij was aangehouden en was dat de reden dat hij niet wilde verklaren. Het Hof ziet ook dit als een voorbeeld van hoe de verdachte zijn eigen gedachten, motieven en belangen vooropstelt en zich niet bekommert om de gevoelens of het welzijn van een ander.

Toen de nabestaanden na die periode geconfronteerd werden met de dramatische en harde werkelijkheid hebben zij afscheid moeten nemen van Anne en werden zij geconfronteerd met een lichaam van een vrouw dat al in staat van ontbinding was, maar waarop nog wel de talrijke bloeditstorting en de doorgesneden hals te zien waren.

Een lichaam dat zij nauwelijks meer herkenden als dat van hun mooie dochter en zus.

De verdachte heeft met zijn handelen aan de ouders van Anne, haar broer, haar grootouders, haar vriend en aan verdere naaste familie, vrienden en bekenden onnoemelijk veel en onherstelbaar leed toegebracht.

Ter terechtzitting in hoger beroep hebben de vader, moeder, broer en mr. S.M. Diekstra namens de vriend van Anne een slachtofferverklaring afgelegd. Deze nabestaanden hebben gesproken over de gevolgen die de door de verdachte gepleegde strafbare feiten bij hen teweeg hebben gebracht, waaronder het immense leed dat hen is aangedaan en het gemis dat zij nog steeds ervaren. Zij zullen daarnaast moeten leren leven met de vragen die onbeantwoord blijven, doordat de verdachte op zijn minst genomen geen volledige openheid van zaken heeft gegeven. Zoals reeds is overwogen kan het namelijk niet anders dan dat onderdelen van de verklaring van de verdachte niet juist kunnen zijn.

Daarnaast zijn dergelijke gruwelijke en gewelddadige feiten ook zeer schokkend voor de samenleving in het algemeen en zorgen ze voor gevoelens van angst en onveiligheid, niet in de laatste plaats voor vrouwen die net als Anne zich vrij willen bewegen op welk moment dan ook.

In de periode dat de verdachte in het PBC was geplaatst ter observatie naar aanleiding van de hiervoor genoemde feiten heeft hij zich op een dag schuldig gemaakt aan mishandeling van vijf medewerkers van het PBC. De verdachte heeft daarmee de lichamelijke integriteit van de slachtoffers geschonden en hun pijn en letsel toegebracht.

Ook deze feiten en de omstandigheden waaronder deze zijn gepleegd illustreren dat de verdachte zijn eigen wil voorop plaatst en daarbij fysiek geweld niet schuwt om dat duidelijk te maken.

Het Hof houdt bij de strafoplegging voorts rekening met het de verdachte betreffende uittreksel uit de justitiële documentatie van 29 april 2019, waaruit blijkt dat de verdachte eerder voor (soortgelijke) strafbare feiten is veroordeeld.

De verdachte is op 9 oktober 2012 door het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden veroordeeld voor onder meer twee verkrachtingen in mei 2010. De verdachte heeft toen twee minderjarige meisjes in een kort tijdsbestek op verschillende manieren verkracht in het bijzijn van elkaar. Bij het bepalen van de strafmaat in die zaak heeft het Hof rekening gehouden met de berekenende en nietsontziende wijze waarop de verkrachtingen hebben plaatsgevonden, met de wijze waarop de verdachte zich gedurende de verkrachtingen heeft uitgelaten tegenover de slachtoffers en het feit dat de verdachte het wapen waarmee hij heeft gedreigd ook daadwerkelijk heeft gebruikt. Het Hof legde aan de verdachte een gevangenisstraf op van in totaal 12 jaren. Echter, nog voordat deze gehele straf ten uitvoer was gelegd en vrijwel direct in de periode dat de verdachte over enige beperkte vrijheden beschikte, heeft hij de onderhavige zeer ernstige feiten begaan.

Het Hof houdt er – evenals de Rechtbank – uitdrukkelijk rekening mee en rekent het de verdachte zeer zwaar aan dat hij heeft gerecidiveerd tijdens zijn detentiefasering, nog voor de ingangsdatum van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Met de omstandigheid dat de voorwaardelijke invrijheidstelling van de verdachte in de voornoemde zaak is herroepen zal het Hof bij de strafoplegging in deze zaak geen rekening houden.

Het Hof ziet de omstandigheid dat de verdachte twee dagen na zijn aanhouding, nadat hij werd geconfronteerd met de toen aanwezige onderzoeksresultaten, de vindplaats van het lichaam van Anne bekend heeft gemaakt geen aanleiding tot strafmatiging, zoals door de verdediging is verzocht, mede in het licht van de omstandigheid zoals hiervoor overwogen dat de verdachte op andere punten op zijn minst genomen geen volledige openheid van zaken heeft willen geven.

De verdediging heeft terecht opgemerkt dat deze zaak en ook deze de verdachte veel aandacht heeft gekregen in de media. De publiciteit is begonnen in de periode van de verdwijning en de zoektocht

naar Anne en is daarna mede veroorzaakt door de afschuwelijke feiten die bekend zijn geworden en de berichtgeving over de verdachte en het verloop van zijn detentie in het kader van zijn eerdere veroordeling.

Naar het oordeel van het Hof maakt de mediabelangstelling voor de persoon van de verdachte niet dat dit gevolgen zou moeten hebben voor de strafoplegging.

Over het verweer van de verdediging dat door de Rechtbank geen aansluiting is gezocht bij vergelijkbare uitspraken merkt het Hof op dat zaken als de onderhavige zo uitzonderlijk zijn dat er van vergelijkbare gevallen niet of nauwelijks sprake is. Niet alleen gaat het hier om uitzonderlijk gruwelijke en ernstige feiten, maar ook de persoon van de verdachte is moeilijk te vergelijken, mede gelet op zijn specifieke recidive. Daarnaast is een vergelijking lastig te maken ook al doordat de door de verdediging aangehaalde zaken deels hebben plaatsgevonden voor de verhoging van het strafmaximum en onder meer verschillen in kwalificaties, ouderdom van de feiten of opgebouwd strafblad. Het Hof komt dan ook niet toe aan enige vergelijking met andere strafzaken.

Op grond van het vorenstaande is het Hof van oordeel dat – ter vergelding van de bewezenverklarde feiten alsmede ter bescherming van de maatschappij – oplegging van een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van lange duur passend en noodzakelijk is. Met de Rechtbank overweegt het Hof dat de wetgever voor gekwalificeerde doodslag (evenals voor moord) als strafmaximum een levenslange gevangenisstraf dan wel een tijdelijke gevangenisstraf van ten hoogste 30 jaren heeft gesteld.

Wanneer een tijdelijke gevangenisstraf wordt opgelegd is het tevens mogelijk om naast die gevangenisstraf een bijkomende maatregel, zoals de maatregel van terbeschikkingstelling, op te leggen. Het Hof zal zich daarom eerst uitlaten over de vraag of de maatregel van terbeschikkingstelling moet worden opgelegd.

Maatregel van terbeschikkingstelling met verpleging van overheidswege

Een de verdachte bij wie tijdens het begaan van een feit een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens bestond, kan op last van de rechter ter beschikking worden gesteld indien het door hem begane feit een misdrijf is dat wordt genoemd in art. 37a lid 1 aanhef en onder 1° Sr en de veiligheid van anderen en de

algemene veiligheid van personen het opleggen van die maatregel eist.

Uit het rapport van 9 mei 2018, opgemaakt door J. Heerschop, GZ-psycholoog, en R.J.P. Rijnders, psychiater, volgt dat de verdachte een man is met een ernstige antisociale en borderline-persoonlijkheidsstoornis met een gestoorde stressbeteugeling, paranoïde ideaties tijdens stressbeleving waardoor zijn copingsvaardigheden ernstig onder druk staan, impulsieve agressiviteit en wraakgedachten.

De rapporteurs zien op grond van de persoonlijkheidsstoornissen van de verdachte een pathologisch bepaald hoog recidiverisico op een geweldsdelict en op een zedendelict. Met behulp van de risicotaxatie-instrumenten komen de rapporteurs tot de conclusie dat de verdachte een zeer hoog risico heeft op een nieuw zedendelict en dat bij de verdachte moet worden gesproken van een hoog risico op herhaling van geweld, met daarbij ook een hoog risico op ernstig lichamelijke letsel. In de visie van de rapporteurs dient vanwege deze recidiverisicotaxatie afgezet tegen de ernstige gebrekkige ontwikkeling en ziekelijke stoornis van de verdachte een behandeling in een strafrechtelijk kader plaats te vinden. Zij adviseren daarom om aan de verdachte de maatregel van terbeschikkingstelling met verpleging van overheidswege op te leggen.

Door de reclassering is in het reclasseringsadvies van 31 mei 2018 aangesloten bij dit advies.

Het Hof is van oordeel dat gelet op het hiervoor overwogene, en gelet op de vastgestelde gebrekkige en ziekelijke stoornis van de geestvermogens van de verdachte, de buitengewone ernst van het bewezenverklaarde, de eerdere veroordelingen wegens ernstige (zeden)delicten en hetgeen het Hof overigens uit het verhandelde ter zitting is gebleken omtrent de persoon van de verdachte, sprake is van een aanzienlijk gevaar voor recidive van ernstige feiten, als thans bewezenverklaard.

Het Hof betreft daarbij dat de door de verdachte begane feiten (onder parketnr. 16.707164.17) misdrijven betreffen vermeld in art. 37a lid 1 onder 1° Sr. Gelet op het voorgaande is het Hof van oordeel dat de veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen het opleggen van de maatregel van terbeschikkingstelling noodzakelijk maakt. Het Hof stelt op basis van hetgeen hiervoor is overwogen vast dat is voldaan aan de vereisten voor het opleggen van de maatregel van terbeschikkingstelling.

Het Hof acht het niet verantwoord dat de verdachte – na een langdurige gevangenisstraf en zonder dat het recidivegevaar is weggenomen – terugkeert in de maatschappij. Ter terechtzitting in eerste aanleg hebben J. Heerschop en R.J.P. Rijnders aangegeven dat behandeling van de verdachte mogelijk is, waarbij R.J.P. Rijnders stelt dat niet is uitgesloten dat bij intensief behandelen goed resultaat te verwachten is en behandeling van de verdachte tevens wenselijk is vanuit veiligheidsperspectief. Het Hof is mede daarom van oordeel dat behandeling en daarmee het terugdringen van het recidiverisico voor de verdachte niet anders kan plaatsvinden dan binnen het kader van de maatregel tot terbeschikkingstelling met dwangverpleging. Het Hof zal dan ook – naast een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van lange duur – deze maatregel opleggen.

Omdat het een misdrijf betreft dat gericht was tegen of gevaar heeft veroorzaakt voor de onaanastbaarheid van het lichaam van een persoon als bedoeld in art. 38e lid 1 Sr zal het Hof de terbeschikkingstellingsmaatregel niet gemaximeerd aan de verdachte opleggen.

Conclusie

Alles afwegende is het Hof van oordeel dat oplegging van een onvoorwaardelijke gevangenisstraf voor de duur van achtentwintig jaar met oplegging van de maatregel van terbeschikkingstelling met verpleging van overheidswege – zoals opgelegd door de Rechtbank en thans gevorderd door de advocaat-generaal – passend en geboden is.

Alleen deze straf kan leiden tot adequate vergelding van het leed dat de verdachte Anne en haar nabestaanden heeft aangedaan en tot vereffening van de schade die de verdachte door de bewezenverklaarde feiten de rechtsorde heeft toegebracht. Het Hof heeft daarbij rekening gehouden met de op zijn minst licht verminderende toerekeningsvatbaarheid van de verdachte. Net als voor de Rechtbank is dit voor het Hof de enige omstandigheid die een enigszins matigend gevolg heeft voor de op te leggen gevangenisstraf.

Van de hiervoor genoemde factoren die het Hof bij het bepalen van de duur van de gevangenisstraf heeft betrokken, heeft het Hof met name de recidive zeer zwaar laten meewegen. Dat de verdachte de zeer ernstige feiten heeft gepleegd, terwijl hij nog een langdurige straf uitzat voor soortgelijke feiten en nog niet eens in vrijheid was gesteld, maakt in samenhang met de andere factoren, dat niet anders dan een zeer langdurige vrij-

heidsstraf opgelegd dient te worden. Een straf die slechts een uitermate beperkte matiging kent ten opzichte van de maximaal op te leggen gevangenisstraf. Voor een effectieve bescherming van de maatschappij is oplegging van de maatregel tot terbeschikkingstelling met verpleging van overheidswegen tevens noodzakelijk.

De vorderingen van de benadeelde partijen

De vordering van de vader van Anne

De vader van Anne heeft zich in eerste aanleg in het strafproces gevoegd met een vordering tot schadevergoeding.

Deze bedraagt € 75.359,38 en bestaat uit de volgende posten:

- uitvaartkosten € 14.059,44
- reiskosten € 914,94
- shockschade immaterieel € 40.000
- shockschade materieel € 385
- affectieschade € 20.000

De benadeelde partij heeft daarbij gevraagd om het bedrag dat de benadeelde partij heeft uitgekeerd gekregen van het Schadefonds Geweldsmisdrijven, te weten een bedrag van € 12.500, niet in mindering te brengen op de vordering.

Tevens heeft de benadeelde partij op de voet van art. 6:119 lid 1 BW verzocht het bedrag te vermeerderen met de wettelijke rente daarover. Ook heeft de benadeelde partij verzocht om naast de veroordeling van de verdachte tot betaling van het voornoemde bedrag de schadevergoedingsmaatregel aan de verdachte op te leggen.

De vordering is bij het vonnis waarvan beroep toegewezen tot een bedrag van € 55.359,38, bestaande uit de gevorderde uitvaartkosten, reiskosten, materiële shockschade en het bedrag van de gevraagde immateriële shockschade.

De Rechtbank heeft de post die ziet op de gevraagde affectieschade afgewezen met als onderbouwing dat op het moment dat de Rechtbank daarover diende te oordelen een wettelijke regeling voor vergoeding van affectieschade ontbrak en dat ook in de door de benadeelde partij aangehaalde Richtlijn 2012/29 EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten (PbEU 14 november 2012, L 315) geen grondslag gevonden kan worden voor toewijzing van deze schade.

Ook heeft de Rechtbank niet vooruit willen lopen op de wetgeving die de vergoeding van affectie-

schade wel mogelijk maakt, maar ten tijde van het vonnis van de Rechtbank nog niet in werking was getreden. Tenslotte heeft de Rechtbank mede in aanmerking genomen de omstandigheid dat in het wetsvoorstel geen terugwerkende kracht wordt toegekend aan de wet na inwerkingtreding daarvan.

De benadeelde partij heeft zich in hoger beroep opnieuw gevoegd voor het bedrag van haar oorspronkelijke vordering. Het Hof heeft derhalve te oordelen over het totale gevorderde bedrag van € 75.359,38.

De vordering van de moeder van Anne

De moeder van Anne heeft zich in eerste aanleg in het strafproces gevoegd met een vordering tot schadevergoeding.

Deze bedraagt € 61.160,27 en bestaat uit de volgende posten:

- reiskosten € 775,27
- shockschade immaterieel € 40.000
- shockschade materieel € 385
- affectieschade € 20.000

De benadeelde partij heeft daarbij gevraagd om het bedrag dat de benadeelde partij heeft uitgekeerd gekregen van het Schadefonds Geweldsmisdrijven, te weten een bedrag van € 5.000, niet in mindering te brengen op de vordering.

Tevens heeft de benadeelde partij op de voet van art. 6:119 lid 1 BW verzocht het bedrag te vermeerderen met de wettelijke rente daarover. Ook heeft de benadeelde partij verzocht om naast de veroordeling van de verdachte tot betaling van het voornoemde bedrag de schadevergoedingsmaatregel aan de verdachte op te leggen.

De vordering is bij het vonnis waarvan beroep toegewezen tot een bedrag van € 41.160,27 bestaande uit de gevorderde reiskosten, de materiële shockschade en het bedrag van de gevraagde immateriële shockschade. Daarnaast heeft de Rechtbank de post die ziet op de gevraagde affectieschade afgewezen op dezelfde gronden als hiervoor zijn weergegeven ten aanzien van de vordering van de vader van Anne.

De benadeelde partij heeft zich in hoger beroep opnieuw gevoegd voor het bedrag van haar oorspronkelijke vordering. Het Hof heeft derhalve te oordelen over het totale gevorderde bedrag van € 61.160,27.

De vordering van de broer van Anne

De broer van Anne heeft zich in eerste aanleg in het strafproces gevoegd met een vordering tot schadevergoeding.

Deze bedraagt € 78.335,00 en bestaat uit de volgende posten:

– shockschade immaterieel € 40.000

– ruweschade materieel

o zorgkosten € 385

o studievertraging € 20.450

– affectieschade € 17.500

De benadeelde partij heeft daarbij gevraagd om het bedrag dat de benadeelde partij heeft uitgekeerd gekregen van het Schadefonds Geweldsmisdrijven, te weten een bedrag van € 5.000, niet in mindering te brengen op de vordering.

Tevens heeft de benadeelde partij op de voet van art. 6:119 lid 1 BW verzocht het bedrag te vermeerderen met de wettelijke rente daarover. Ook heeft de benadeelde partij verzocht om naast de veroordeling van de verdachte tot betaling van het voornoemde bedrag de schadevergoedingsmaatregel aan de verdachte op te leggen.

De vordering is bij het vonnis waarvan beroep toegewezen tot een bedrag van € 40.835, bestaande uit de gevorderde materiële shockschade en de helft van het bedrag van de gevraagde immateriële shockschade.

De Rechtbank heeft ten aanzien van deze laatstgenoemde post overwogen dat slechts de helft van het gevraagde bedrag van € 40.000 voor vergoeding in aanmerking komt, omdat de benadeelde partij, anders dan zijn ouders die als benadeelde partij beiden het gehele gevraagde bedrag toegewezen hebben gekregen, geconfronteerd is met een foto van zijn overleden zus en niet met het stoffelijke overschot zelf en aan te nemen is dat de shockschade als gevolg van deze verschillende confrontaties anders is.

Daarnaast heeft de Rechtbank de post die ziet op de gevraagde affectieschade afgewezen op dezelfde gronden als hiervoor zijn weergegeven ten aanzien van de vordering van de vader van Anne. De benadeelde partij heeft zich in hoger beroep opnieuw gevoegd voor het bedrag van haar oorspronkelijke vordering. Het Hof heeft derhalve te oordelen over het totale gevorderde bedrag van € 78.335.

De onderbouwing van de vorderingen van de benadeelde partijen

De raadvrouw van de benadeelde partijen, mr. Jager, heeft ten tijde van de terechtzitting in hoger beroep verwezen naar de schriftelijke toelichtingen die zich in het dossier bevinden.

Ter onderbouwing van het deel van de vordering dat ziet op de shockschade is in die schriftelijke

toelichtingen aangevoerd dat de benadeelde partijen vanwege de directe confrontatie met de ernstige gevolgen van de door de verdachte gepleegde gruwelijke misdrijven ernstig en mogelijk blijvend psychisch letsel hebben opgelopen.

Zo zorgde niet alleen de vermissing van hun dochter en zus al voor een hevige shock en daarmee gepaard gaande ernstige psychische klachten, maar ook de sporen van geweld waren overduidelijk zichtbaar toen de benadeelde partijen afscheid namen van Anne.

Daarbij werden steeds meer gruwelijke feiten bekend na verloop van tijd, hetgeen heeft geleid tot herbelevingen van pijn en angst, een trauma van de ergste soort. De conclusie is dan ook dat de verdachte niet alleen jegens Anne onrechtmatig heeft gehandeld, maar ook jegens haar familieleden, zodat op de verdachte de verplichting rust de schade die met het geestelijk letsel verband houdt te vergoeden. Wat betreft de omvang van de shockschade is door de benadeelde partijen aansluiting gezocht bij de uitspraak door de civiele rechter in de zaak van de vader van Marianne Vaatstra, waar aan hem een bedrag van € 40.000 aan shockschade is toegewezen.

Ten tijde van de inhoudelijke behandeling in hoger beroep heeft mr. Jager ten aanzien van de shockschade nog aangevoerd dat er geen sprake is van een onevenredige belasting van het strafgeding, zoals de verdediging heeft gesteld, nu de deskundigen hebben aangegeven waar het letsel van de nabestaanden uit bestaat en de nabestaanden ter terechtzitting hebben aangegeven hoe zij er aan toe zijn en dat er nog steeds beelden in hun hoofd opdringen van de inhumane gruwelijkheden die Anne heeft moeten ondergaan.

Daarbij heeft mr. Jager ook gewezen op het overzichtsarrest van de Hoge Raad omtrent de vordering van de benadeelde partij van 28 mei 2019, waarin de Hoge Raad onder andere heeft overwogen dat de wetgever met de mogelijkheid tot het instellen van een vordering door benadeelde partijen binnen het strafproces heeft beoogd te voorzien in een eenvoudige en laagdrempelige procedure en dat met het overzichtsarrest beoogd wordt te voorkomen dat de strafrechter vaker dan nodig gebruikmaakt van zijn bevoegdheid een benadeelde partij in de vordering niet-ontvankelijk te verklaren vanwege een onevenredige belasting van het strafgeding.

Ten slotte heeft de raadvrouw nog gewezen op de overweging van de Hoge Raad dat de vordering

van de benadeelde partij strekkende tot vergoeding van zogenaamde “shockschade” niet uitsluit dat deze vordering zich leent voor behandeling in een strafgeding. De conclusie van mr. Jager is dat er geen reden is om op dit punt af te wijken van de Rechtbank.

Ten aanzien van de gevorderde schade die ziet op affectieschade heeft de raadvrouw naast een verwijzing naar de schriftelijke onderbouwing, nog aangevoerd dat de nabestaanden menen dat er, anders dan de Rechtbank heeft overwogen, geen reden mag zijn om de vordering op dit punt af te wijzen of terughoudend om te gaan met de nieuwe wet die in werking is getreden.

Ten slotte heeft mr. Jager als reactie op een verweer van de verdediging nog aangevoerd dat er geen vergoeding is vanuit de minister aan de nabestaanden.

Het standpunt van de advocaat-generaal

De advocaat-generaal heeft aangegeven dat hij zich grotendeels kan vinden in de beslissingen van de Rechtbank ten aanzien van de vorderingen van de benadeelde partijen en de daaraan te koppelen schadevergoedingsmaatregelen. Volgens de advocaat-generaal komt de vordering van de broer van Anne ten aanzien van de gehele gevorderde shockschade voor vergoeding in aanmerking. De advocaat-generaal heeft nog opgemerkt dat het criterium waar het Hof aan dient te toetsen ten aanzien van de post die ziet op shockschade is of er sprake is van een onevenredige belasting van het strafgeding. Voor een vergoeding van de gevraagde affectieschade ziet de advocaat-generaal geen ruimte, gelet op het oorspronkelijk wettelijk kader dat van toepassing is. De benadeelde partijen dienen in dat deel van hun vorderingen niet-ontvankelijk verklaard te worden.

Het standpunt van de verdediging

De verdediging heeft zich gerefereerd aan het oordeel van het Hof ten aanzien van de door de benadeelde partijen gevorderde uitvaartkosten, reiskosten en materiële shockschade.

Wat betreft de gevorderde immateriële shockschade is het standpunt van de verdediging dat al dan niet toewijzen en het bepalen van de hoogte hiervan juridisch en feitelijk gecompliceerd ligt en zich daardoor niet leent voor behandeling in deze strafzaak.

De verdediging heeft daarbij verwezen naar de uitspraak in de strafzaak tegen de verdachte die veroordeeld is wegens verkrachting en de moord op Marianne Vaatstra en het Hof verzocht de be-

nadeelde partijen op dit punt niet-ontvankelijk te verklaren. Ook heeft de verdediging als bijkomende complicerende factor gewezen op de omstandigheid dat de minister van Rechtsbescherming na publicatie van de onderzoeksrapporten heeft aangegeven dat hij met de nabestaanden in gesprek zal gaan over een eventuele schadevergoeding. Nu de verdediging niet kan overzien hoe deze schadevergoeding zich verhoudt ten opzichte van de gevorderde schade in het strafgeding is dat reden temeer om deze post niet-ontvankelijk te verklaren.

In het geval het Hof de benadeelde partijen op dit punt wel ontvankelijk acht, dan heeft de verdediging met een verwijzing naar jurisprudentie, waar aanzienlijk lagere bedragen werden toegewezen dan in de onderhavige zaak in eerste aanleg, verzocht om daarbij aansluiting te zoeken en de door de Rechtbank toegewezen bedragen te matigen en de benadeelde partijen voor het overige niet-ontvankelijk te verklaren.

Ten aanzien van de gevorderde affectieschade heeft de verdediging het Hof verzocht deze niet-ontvankelijk te verklaren, omdat de huidige regeling niet voorziet in toekenning van een vergoeding van affectieschade met terugwerkende kracht en ook uit verschillende uitspraken van Rechtbanken en gerechtshoven blijkt dat niet is geanticipeerd op de inmiddels van kracht zijnde wetgeving. De verdediging heeft daarbij ook nog gewezen op het arrest van de Hoge Raad van 28 mei 2019, waarin is bepaald dat uit de wetgeschiedenis blijkt dat affectieschade niet met terugwerkende kracht wordt toegewezen.

Ten slotte heeft de verdediging nog verzocht om net als de Rechtbank de vervangende hechtenis die verbonden wordt aan het opleggen van de schadevergoedingsmaatregel te bepalen op een dag, omdat het anders in de praktijk zou neerkomen op een verkapte gevangenisstraf.

Het oordeel van het Hof

Ten behoeve van de leesbaarheid van dit arrest en omdat de verschillende vorderingen grotendeels dezelfde posten bevatten, zal het Hof de vorderingen van de benadeelde partijen hieronder gezamenlijk bespreken.

Uitvaartkosten

Door de vader van Anne is een bedrag van € 14.059,44 aan materiële schadevergoeding gevorderd, bestaande uit de kosten voor de uitvaart en crematie van zijn overleden dochter. De be-

deelde partij is een nabestaande van het slachtoffer en op grond van art. 6:108 BW kan degene die de kosten voor de lijkbezorging heeft gedragen, deze kosten vorderen van de aansprakelijke persoon.

De gevorderde schadevergoeding met betrekking tot de kosten voor de uitvaart en de crematie is niet betwist en bovendien is de vordering onderbouwd door middel van een factuur. Het gevraagde bedrag van € 14.059,44 zal worden toegewezen.

Reiskosten

De door de vader en moeder van Anne gevorderde reiskosten als gevolg van de vermissing en de daaropvolgende juridische procedure van respectievelijk € 914,94 en € 775,27 zijn ook niet betwist, voldoende onderbouwd en de gevraagde bedragen komen het Hof niet onredelijk voor. De gevorderde bedragen zullen dan ook worden toegewezen.

Shockschade materieel

• *eigen risico zorgkosten*

Door de benadeelde partijen is telkens een bedrag van € 385 gevorderd als vergoeding van het eigen risico van de zorgverzekering. Blijkens de toelichting op de gevorderde schade en de bijgevoegde stukken blijkt dat zij alle drie onder behandeling zijn van een psychotherapeut.

Met de Rechtbank acht het Hof het aannemelijk dat bij de benadeelde partijen het eigen risico als gevolg van de behandelingen van de benadeelde partijen door hun psychotherapeuten geheel is aangesproken.

Het Hof zal dan ook aan de benadeelde partijen telkens een bedrag van € 385 toewijzen.

• *studievertraging*

De broer van Anne heeft een bedrag van € 20.450 gevorderd vanwege de studievertraging die in het jaar 2017/2018 is ontstaan na de feiten die zijn zus zijn aangedaan. De gevorderde schadevergoeding is onderbouwd met een verklaring van de studentendecaan, waaruit blijkt dat de benadeelde partij een studievertraging heeft opgelopen van twaalf maanden.

Door de verdediging is de schade niet betwist en het gevraagde bedrag komt het Hof niet onrechtmatig of ongegrond over. Het gevorderde bedrag van € 20.450 zal dan ook worden toegewezen.

Shockschade immaterieel

Door de benadeelde partijen is telkens € 40.000 aan immateriële shockschade gevorderd.

Het Hof stelt voorop dat volgens vaste jurisprudentie vergoeding van shockschade kan plaats-

vinden als bij de benadeelde partij een hevige emotionele schok wordt teweeggebracht door (i) het waarnemen van het tenlastegelegde, of (ii) door de directe confrontatie met de ernstige gevolgen ervan. Uit die emotionele schok dient vervolgens geestelijk letsel te zijn voortgevloeid. Dat zal zich met name kunnen voordoen als de benadeelde partij en het slachtoffer een nauwe affectieve relatie hadden en het slachtoffer bij het tenlastegelegde is gedood of verwond. Voor vergoeding van deze schade is dan wel vereist dat het bestaan van geestelijk letsel, waardoor iemand in zijn persoon is aangetast, in rechte kan worden vastgesteld. Dat zal in het algemeen slechts het geval zijn als sprake is van een in de psychiatrie erkend ziektebeeld.

De hoogte van de geleden shockschade dient te worden vastgesteld naar billijkheid met inachtneming van alle omstandigheden van het geval, waaronder de ernst van het aan de verdachte te maken verwijt, de aard van het letsel, de ernst van het letsel (waaronder de duur en de intensiteit), de verwachting ten aanzien van het herstel en de leeftijd van de benadeelde partij. Voorts dient de rechter bij de begroting, indien mogelijk, te letten op de bedragen die door Nederlandse rechters in vergelijkbare gevallen zijn toegekend.

• *Ontvankelijkheid*

Anders dan de verdediging is het Hof van oordeel dat al of niet toewijzen van deze post en het bepalen van de hoogte hiervan geen onevenredige belasting van het strafgeding oplevert.

Het Hof heeft daarbij gelet op hetgeen namens de verdediging ter betwisting van de vordering is aangevoerd. De verdediging heeft enkel gesteld dat al dan niet toewijzen en het bepalen van de hoogte van de shockschade juridisch en feitelijk gecompliceerd ligt en zich daardoor niet leent voor behandeling in deze strafzaak. Daarbij is verwezen naar een andere strafzaak – die tegen de verdachte van de verkrachting en de moord op Marianne Vaatstra –, en de verdediging heeft nog gewezen op een eventuele schadevergoeding die vanuit de minister zou volgen.

Het Hof stelt vast dat van de zijde van de verdediging op zichzelf niet gemotiveerd is betwist dat de benadeelde partijen ten gevolge van het bewezen-verklaarde handelen van de verdachte rechtstreeks immateriële schade in de vorm van shockschade hebben geleden. De verdediging heeft de volgende elementen die vereist zijn voor de vaststelling van de aansprakelijkheid immers niet be-

twist: de onrechtmatigheid, de verwijtbaarheid, het causaal verband tussen daad en schade en de relativiteit. Bovendien is daarbij ook niet verzocht om nog getuigen of deskundigen te horen of nader onderzoek te laten verrichten naar bijvoorbeeld de diagnose of het behandelverloop.

Het Hof komt dan ook tot de conclusie dat de benadeelde partijen ontvankelijk zijn in hun vorderingen ten aanzien van de post die ziet op shockschade.

• *Beoordeling van de vordering*

In de onderhavige zaak staat niet ter discussie dat de benadeelde partijen een nauwe en affectieve relatie hadden met hun dochter respectievelijk zus. Dat hetgeen waarmee de benadeelde partijen zijn geconfronteerd een hevige schok teweeg heeft gebracht, is door de verdediging evenmin betwist. Dat laatste volgt ook uit hetgeen door en namens de vader en de moeder van Anne, zijnde de ouders van Anne, en de broer van Anne, naar voren is gebracht. Nadat zij eerst langere tijd in grote onzekerheid hebben geleefd omtrent haar lot, zijn zij, nadat het lichaam van hun dochter en zus was gevonden, geconfronteerd met de ernstige gevolgen van de gebeurtenissen die tot haar dood hebben geleid en de omstandigheden waaronder die hebben plaatsgevonden. De confrontatie bestond voor de ouders van Anne uit het aanschouwen van het lichaam van hun dochter dat bijna twee weken begraven was geweest. De persoonlijke kenmerken van hun dochter waren op dat moment nauwelijks nog herkenbaar, terwijl de sporen van het geweld dat op haar was uitgeoefend nog wel zichtbaar waren.

De broer van Anne is weliswaar niet feitelijk en direct met het stoffelijk overschot van zijn zus geconfronteerd – hetgeen hem overigens ook met klem was afgeraden door zijn ouders en maatschappelijk werkers en welk advies hij heeft gevolgd – maar heeft wel foto's gezien, waarop ook sporen van het op zijn zus toegepaste geweld zichtbaar moeten zijn geweest. Daarbij komt dat door de zeer uitgebreide media-aandacht voor de zaak, die tijdens de zoektocht naar Anne al begon en na de vondst van haar lichaam onverminderd door is gegaan, de benadeelde partijen voortdurend worden geconfronteerd met de details van deze zaak en zij zijn ook in het kader van de behandeling van de strafzaak zowel in eerste aanleg als in hoger beroep en de daarmee gepaard gaande media-aandacht voortdurend geconfronteerd met alle details uit het dossier.

De feiten en omstandigheden die de broer van Anne na de vondst van het lichaam van zijn zus bekend zijn geworden en de foto's die hij van haar heeft gezien nadat ze gevonden is, maken dat het onvermijdelijk is dat hij zich een voorstelling heeft kunnen maken van wat zijn zus is aangedaan en van de toestand waarin zijn zus zich na het geweld en de levensberoving bevond.

Naar het oordeel van het Hof zijn de beelden die hierdoor bij de broer van Anne zijn opgeroepen, vergelijkbaar met de feitelijke en directe waarneming van de gevolgen van de misdrijven zoals zijn ouders die hebben gedaan.

Dat hetgeen waarmee de benadeelde partijen zijn geconfronteerd een hevige schok teweeg heeft gebracht, wat heeft geleid tot geestelijk letsel in de vorm van een psychiatrisch erkend ziektebeeld, is door de verdediging ook niet betwist.

Dat van een dergelijk geestelijk letsel sprake is volgt ook uit de toelichting op de gevorderde immateriële schade en de bijgevoegde stukken van onder andere de psychotherapeuten waar de benadeelde partijen onder behandeling staan. Volgens de therapeuten heeft de confrontatie met het gedode lichaam van hun dochter voor de ouders, en in het geval van de broer de beelden van wat zijn zus moet hebben meegemaakt, geleid tot ernstige psychische gevolgen bij de benadeelde partijen, in de vorm van een medisch vastgesteld psychiatrisch ziektebeeld te weten een posttraumatische stressstoornis.

Naar het oordeel van het Hof is aldus vast komen te staan dat de benadeelde partijen als gevolg van het bewezenverklaarde handelen van de verdachte rechtstreeks immateriële schade in de vorm van shockschade hebben geleden.

• *Begroting van de schade*

De volgende vraag is in welke omvang dit gedeelte van de vorderingen kan worden toegewezen. Ingevolge art. 6:106 lid 1 BW dient het smartengeld door de rechter naar billijkheid vastgesteld te worden. Die vaststelling geschiedt, zoals hiervoor overwogen, met inachtneming van alle omstandigheden van het geval, waaronder de ernst van het aan de aansprakelijke te maken verwijt, de aard van het letsel, de ernst van het letsel (waaronder de duur en de intensiteit), de verwachting ten aanzien van het herstel en de leeftijd van het slachtoffer. Voorts dient de rechter bij de begroting, indien mogelijk, te letten op vergelijkbare gevallen.

In het onderhavige geval acht het Hof het volgende van belang.

Voor wat betreft de ernst van het verwijt dat aan de verdachte kan worden gemaakt is van belang dat hier sprake is geweest van een bijzonder gruwelijk delict dat door de verdachte opzettelijk is begaan en dat een zeer ernstige inbreuk is gemaakt op het rechtsgevoel van de benadeelde partijen. Het Hof weegt daarbij mee dat de verdachte Anne eerst op verschillende manieren heeft verkracht, haar vastgebonden heeft en met haar heeft rondgereden op zijn scooter, waarbij zij voortdurend enorme angsten moeten hebben uitgestaan over wat hij met haar zou doen. Vervolgens heeft hij haar ontkleed en gedood en daarna heeft hij haar levenloze lichaam begraven. De dag erna heeft hij eerst het lichaam op verschillende plekken met chloor schoongemaakt om zijn sporen te wissen om haar vervolgens op een andere plaats dieper te begraven. Doordat de verdachte het lichaam van Anne na haar te hebben verkracht en gedood begraven heeft en zij pas na bijna twee weken gevonden is, hebben de nabestaanden vervolgens op stel en sprong moeten beslissen of zij afscheid van haar wilden nemen en zijn zij geconfronteerd met de gruwelijkheden die de verdachte hun dochter en zus heeft aangedaan. Zo was nog zichtbaar dat Anne een enorm aantal bloeduitstortingen had over haar lichaam en dat zij snijwondingen in haar hals had. De geweldsmisdrijven die de dochter en zus van de benadeelde partijen is overkomen worden door hen ontelbare keren herbeleefd en hebben een zeer grote impact op hun levens.

Ook ter terechtzitting in hoger beroep, meer dan anderhalf jaar nadat de bewezenverklarde feiten hebben plaatsgevonden, is aangevoerd dat het beeld van hoe Anne was toegetakeld door de verdachte nog steeds fysiek pijn doet bij de nabestaanden. Daarbij is ook aangevoerd dat de nabestaanden nooit antwoorden zullen krijgen op de vragen die zij hebben, omdat het niet anders kan dat de waarheid anders moet zijn dan de juridische werkelijkheid waarvan uit wordt gegaan en zij dus nooit zullen weten of hun dochter en zus veel langer heeft geleden en wat de verdachte precies met haar heeft gedaan.

Daar komt bij dat de nabestaanden alle drie als gevolg van de door de verdachte gepleegde feiten ernstige psychische klachten ondervinden. Er is bij alle drie sprake van een posttraumatische stressstoornis.

Uit de verklaringen van mei 2018 van de psycholoog-psychotherapeut die de benadeelde partij [benadeelde 1] vanaf januari 2018 in behandeling heeft in relatie tot voormeld ziektebeeld blijkt onder andere dat de benadeelde partij zich bij voortdurende voorstelling maakt van de pijn en vernedering die zijn dochter zijn aangedaan en dat hij kampt met de beelden van de verre staat waarin het lichaam van zijn dochter zich bevond toen hij afscheid van haar moest nemen. Tevens is opgenomen dat de behandeling waarschijnlijk een langere tijd zal gaan duren.

De klinisch psycholoog-psychotherapeut die de benadeelde partij [benadeelde 2] sinds december 2017 in behandeling heeft, heeft aangegeven dat de confrontatie met het vermoorde lichaam van de dochter van de benadeelde partij, na twee weken begraven te zijn geweest en aangetast door de vader, tot een ernstige posttraumatische stressstoornis heeft geleid bij de benadeelde partij en dat zij nauwelijks in staat is te functioneren in het dagelijks leven. De verwachting is dat de behandeling nog zeker twee jaar gaat duren en de hoop is dat de posttraumatische stressstoornis niet chronisch wordt.

Uit de verklaring van mei 2018 van de psycholoog-psychotherapeut en GZ-psycholoog waar de broer van Anne onder behandeling is, volgt onder andere dat hij geregeld opdringende herinneringen heeft over wat zijn zus heeft meegemaakt en er een film in zijn hoofd afspeelt hoe het waarschijnlijk is gegaan. De therapeut kan geen duidelijke prognose geven omdat het lastig te voorspellen is hoe het hertelproces verloopt.

Ondanks de behandelingen die de benadeelde partijen al vanaf eind 2017 of begin 2018 ondergaan, zijn de klachten nog altijd actueel.

Volgens de verklaring die de moeder van Anne ter terechtzitting in hoger beroep heeft voorgelezen zal zij nooit meer echt gelukkig zijn en is er geen uitzicht op verbetering. Hoewel het niet met zoveel woorden is uitgesproken, heeft het Hof geen reden om te veronderstellen dat dit bij de andere benadeelde partijen anders zal zijn. Uit alle drie de slachtofferverklaringen van de benadeelde partijen blijkt dat het gebeurde nog altijd een enorme invloed op hun hele dagelijkse bestaan heeft.

Naar het oordeel van het Hof dient er dan ook vanuit te worden gegaan dat de benadeelde partijen nog langdurig ernstige psychische klachten zullen ondervinden als gevolg van de gebeurtenissen waarvoor de verdachte veroordeeld is, en

dat die klachten het functioneren en welbevinden van de benadeelde partijen in aanzienlijke mate negatief zullen beïnvloeden.

In het bijzonder ten aanzien van de benadeelde partij [benadeelde 3] overweegt het Hof nog dat het acht heeft geslagen op zijn leeftijd – ten tijde van de bewezenverklarde feiten 21 jaar oud – en dat het Hof meeweegt dat hij op jongere leeftijd is geconfronteerd met de gruwelijkheden die zijn zus heeft moeten ondergaan en dat ook zijn schoolprestaties hebben geleden onder deze traumatische gebeurtenis en hem dit zijn leven lang bij zal blijven.

Bij de begroting van deze immateriële schade dient het Hof ook rekening te houden met bedragen die door Nederlandse rechters in vergelijkbare gevallen zijn toegekend. Naar het oordeel van het Hof is hier echter sprake van een uitzonderlijk ernstig geval, in het bijzonder door de gruwelijkheden van deze zaak en de aandacht van de media voor deze zaak en deze verdachte, die maakt dat de nabestaanden nauwelijks aan enige verwerking toe kunnen komen, en is derhalve van vergelijkbare gevallen nauwelijks sprake.

Alle omstandigheden in aanmerking genomen en met name gelet op de ernst van het verwijt en de ernst van het aangedane leed aan zowel de ouders als broer van Anne dat zij hun leven lang met zich zullen dragen, begroot het Hof de shockschade telkens op het gevraagde bedrag.

Anders dan de Rechtbank ziet het Hof geen aanleiding om wat betreft de hoogte van de toe te kennen schadevergoeding verschil te maken tussen de ouders van Anne enerzijds en haar broer anderzijds. Het Hof verwijst hieromtrent naar hetgeen hiervoor is overwogen dat het Hof de confrontatie van de ouders niet anders beoordeelt dan die van de broer van het slachtoffer.

Ook ziet het Hof om redenen als hierboven genoemd geen aanleiding om de hoogte van het bedrag te matigen, zoals de verdediging heeft verzocht.

Het Hof waardeert derhalve voor alle drie de benadeelde partijen de omvang van de shockschade telkens op € 40.000.

Affectieschade

Door de benadeelde partijen is gevraagd om toewijzing van een bedrag aan affectieschade. De ouders van Anne hebben allebei een bedrag van € 20.000 gevorderd en de broer heeft een bedrag van € 17.500 gevorderd.

Affectieschade betreft immateriële schade die een naaste of nabestaande lijdt als gevolg van het door een onrechtmatige daad (waaronder een strafbaar feit) veroorzaakte ernstig en blijvend letsel bij of overlijden van het slachtoffer.

Ten tijde van de behandeling van deze zaak bij de Rechtbank was de Wet van 11 april 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht teneinde vergoeding van affectieschade mogelijk te maken en het verhaal daarvan alsmede het verhaal van verplaatste schade door derden in het strafproces te bevorderen nog niet van kracht. Deze wet is inmiddels op 1 januari 2019 in werking getreden.

Echter, krachtens art. 68a van de Overgangswet nieuw Burgerlijk Wetboek, gelezen in verband met art. 69 onder d van die wet, ontstaat het recht op vergoeding van affectieschade niet door het enkele in werking treden van de wet, indien alle feiten die de wet daarvoor vereist, reeds voordien zijn voltooid. Dat betekent dat de wet dus slechts gevolgen met zich brengt ter zake van gebeurtenissen die plaatsvinden na de inwerkingtreding van voornoemde wet op 1 januari 2019.

Voor het onderhavige geval waarin het slachtoffer in 2017 is overleden, betekent dit – hoe spijtig ook – dat de betreffende vorderingen volgens de wet niet voor schadevergoeding in aanmerking komen.

De benadeelde partijen worden dan ook ter zake van de vorderingen die zien op affectieschade niet ontvankelijk verklaard in hun vordering.

Uitkering uit het schadefonds geweldsmisdrijven

Met de Rechtbank is het Hof van oordeel dat er geen aanleiding is om de uitkeringen die door het Schadefonds Geweldsmisdrijven zijn gedaan aan de benadeelde partijen in mindering te brengen op hun vorderingen. Het Hof merkt daarbij nog terzijde op dat daar door de verdediging ook niet om is verzocht.

Wettelijke rente

Het Hof zal de toegewezen bedragen vermeerderen met de wettelijke rente, zoals door de benadeelde partijen is verzocht.

Wat betreft de materiële schade die is toegewezen, zal het Hof de wettelijke rente toewijzen

- voor zover die ziet op de kosten voor de uitvaart en de crematie met ingang van 20 oktober 2017;
- voor zover die ziet op de reiskosten en de kosten van het eigen risico van de zorgverzekering met ingang van 29 september 2017;

– voor zover die ziet op de kosten voor studievertraging met ingang van 29 september 2017.

Voor zover het gaat om de toegewezen bedragen ter zake van de immateriële schade stelt het Hof met de Rechtbank vast dat de wettelijke rente wordt toegewezen met ingang van 14 oktober 2017, zijnde de dag van de confrontatie.

Kostenveroordeling

De verdachte zal ook worden veroordeeld in de kosten die de benadeelde partijen hebben gemaakt en ten behoeve van de tenuitvoerlegging van deze uitspraak nog zullen maken. Deze kosten worden op dit moment begroot op nihil.

Schadevergoedingsmaatregel

Om te bevorderen dat de schade door de verdachte wordt vergoed, zal het Hof ten behoeve van de benadeelde partijen telkens de maatregel van art. 36f Sr opleggen op de hierna te noemen wijze.

Het Hof ziet evenals de Rechtbank aanleiding om, ondanks de hoogte van de toegewezen bedragen, aan het opleggen van de schadevergoedingsmaatregel, telkens slechts één dag vervangende hechtenis te verbinden. Het is immers de vraag of de verdachte in de toekomst in staat zal zijn om aan zijn betalingsverplichtingen te kunnen voldoen, gelet op de omstandigheid dat aan de verdachte een langdurige gevangenisstraf, almede de maatregel van terbeschikkingstelling met bevel tot verpleging van overheidswege wordt opgelegd.

NOOT

1. De verdachte krijgt in deze zaak een forse gevangenisstraf en tbs opgelegd voor een aantal ernstige feiten, waaronder gekwalificeerde doodslag en verkrachting. Dat geeft op zichzelf geen aanleiding voor een annotatie. Het oordeel van het hof over begane vormverzuimen rondom de aanhouding van de verdachte en het niet-verbinden van rechtsgevolgen aan die verzuimen, geven die aanleiding wel. Tot dat deel van het arrest zal ik mij daarom beperken.

2. Te beginnen met de door het hof in dit kader vastgestelde feiten. De verdachte wordt aangehouden op het moment dat het slachtoffer nog wordt vermist. De politie verleent hem niet de cautie. In plaats daarvan wordt de verdachte gevraagd waar het slachtoffer zich bevindt. Tegelijk wordt hem een foto van het slachtoffer en van zijn eigen moeder getoond. Ook wordt de dienst-

hond van de politie met muilkorf bij het gezicht van de verdachte gehouden en dreigt men dat de hond zal bijten als de verdachte niet de verblijfplaats van het slachtoffer kenbaar maakt. Ten slotte neemt het hof aan dat zodanig geweld is toegepast door leden van het arrestatieteam, dat dit heeft geleid tot – kort gezegd – het afscheuren van een stuk bot van de schouder van verdachte. Al deze acties ten spijt, zwijgt de verdachte op dat moment.

3. Het op de wijze inzetten van de diensthond en het toepassen van het geweld brengen het hof tot de slotsom dat sprake is van schending van het pressieverbod als vervat in art. 29 lid 1 Sv en schending van art. 3 EVRM, in het bijzonder het verbod op vernederende en onmenselijke behandeling. Het uitblijven van de cautie brengt schending van art. 29 lid 2 Sv met zich. Kortom, er is sprake van onherstelbare vormverzuimen.

4. Bij de vraag of en, zo ja, welk gevolg aan deze verzuimen dient te worden verbonden, loopt het hof het strikte schema van de Hoge Raad af, in die zin dat het de factoren in art. 359a lid 2 Sv betreft in zijn oordeel (zie bijvoorbeeld HR 14 februari 2017, ECLI:NL:HR:2017:242, *NbSr* 2017/93). De verdediging verzoekt, op de wijze zoals door de Hoge Raad verlangd, om strafvermindering. Het hof ziet daartoe echter geen aanleiding en volstaat met de constatering van de verzuimen. Dat oordeel, en dan vooral de daaraan ten grondslag liggende motivering, roept nogal wat vragen op.

5. Wat opvalt is dat het hof zich met name stort op de vraag of de verdachte processueel nadeel heeft ondervonden en of, in het verlengde daarvan, zijn recht op een eerlijk proces is aangetast. Het stelt voorop “dat de Hoge Raad artikel 359a Sv in de eerste plaats ziet als een instrument om de verdachte te beschermen tegen inbreuken op zijn uit artikel 6 EVRM voortvloeiende rechten op een eerlijk proces. In het kader van het door de raadslieden gevoerde verweer dient het hof dus te beoordelen in hoeverre als gevolg van de schending van de eerder genoemde beginselen verdachte het recht op een eerlijk proces als bedoeld in artikel 6 EVRM is ontnomen.” Uit de eerste volzin van dit citaat kan in elk geval worden afgeleid dat, volgens het hof, de Hoge Raad art. 359a Sv kennelijk (want: ‘in de eerste plaats’) ook

ziet ter verwezenlijking van andere rechten van de verdachte of misschien wel ter normering van overheidsoptreden. Dat volgt ook zonder meer uit de rechtspraak van de Hoge Raad (zie alleen al de smartphone-jurisprudentie, *NJ* 2017/229, m.nt. Kooijmans). Bovendien is het zo dat van de drie onderscheiden categorieën vormverzuimen die tot bewijsuitsluiting kunnen leiden, twee het recht op een eerlijk proces niet aantasten. Als zij dat wel doen, vallen zij immers in de eerste categorie (vgl. *NJ* 2013/308, m.nt. Keulen). Art. 359a Sv strekt dus kennelijk niet louter ertoe te voorkomen dat een verdachte geen eerlijk proces meer kan genieten.

6. Het is in het bijzonder vanuit dit perspectief bezien merkwaardig dat het hof bij de vraag of de verdachte nadeel heeft ondervonden van het verzuim, zich slechts focust op processueel nadeel. Het overweegt samengevat dat de verdachte geen verklaring heeft afgelegd als gevolg van de verzuimen, zodat hij door de verzuimen niet in zijn verdediging is geschaad. Het hof lijkt daarmee te zeggen dat ander nadeel – bijvoorbeeld dat de verdachte zijn schouderbot is afgescheurd door onrechtmatig overheidsgeweld – in dit kader irrelevant is voor de beoordeling. Voor zover dat in de overwegingen van het hof besloten ligt, is het de vraag waarop het hof dat oordeel heeft gebaseerd. De summier wetsgeschiedenis biedt voor een dergelijke strenge opvatting in elk geval geen aanknopingspunten, terwijl de jurisprudentie van de Hoge Raad sterk in het tegendeel wijst. Toegespitst op het rechtsgevolg strafvermindering speelt daarnaast mee dat dit rechtsgevolg juist bedoeld lijkt te zijn om verzuimen te compenseren als gevolg waarvan géén (ernstig) processueel nadeel aan de zijde van de verdachte is ontstaan (zie onder meer R. Kuiper, *Vormfouten* (diss. Nijmegen), Deventer: Kluwer 2014, p. 575). Strafvermindering komt dus vooral in beeld als niet sprake is van een schending van het recht op een eerlijk proces. In veel gevallen zal het gaan om een schending van art. 8 EVRM en in heel uitzonderlijke gevallen, zoals in het onderhavige, om een schending van art. 3 EVRM. Het vermoedelijke oordeel van het hof zou tot gevolg hebben dat het rechtsgevolg strafvermindering nagenoeg zinloos zou worden. Voor strafvermindering zou dan slechts plaats zijn in gevallen waarin de verdachte wel in zijn verdedigingsbelangen is geschaad, maar weer niet ge-

noeg in die belangen is geschaad om over te gaan tot bewijsuitsluiting. Dergelijke voorbeelden laten zich niet eenvoudig denken (zie over ernstige verdedigingsbeperkingen ook *Kamerstukken* 1994/95, 23705, 3, p. 25).

7. Ook overigens kan deze kennelijke visie van het hof tot onwenselijke situaties leiden. De overheid krijgt immers in zekere zin vrij spel bij de behandeling van de verdachte, althans kan er in de strafzaak niet nadeliger vanaf komen dan wanneer zij de verzuimen niet had begaan. In het geval de verdachte wordt blootgesteld aan een vernederende en mensonterende behandeling, zijn er grofweg twee situaties denkbaar: hetzij hij bekent het feit, hetzij hij ontkent of zwijgt. Als hij bekent, zal het bewijs worden uitgesloten, omdat daarin het processuele nadeel van de verdachte is gelegen. De uiteindelijk eventueel op te leggen straf zal niet worden verminderd, nu het processueel nadeel ontbreekt, althans reeds is gecompenseerd door bewijsuitsluiting. De overheid is daarmee in de strafzaak weer aanbeland in de positie waarin zij verkeerde voordat de schending plaats had. Ontkent of zwijgt de verdachte, dan blijft processueel nadeel aan de zijde van de verdachte uit, zodat geen ruimte bestaat voor het verbinden van een rechtsgevolg aan het verzuim. De situatie doet, hoewel het een ander dogmatisch kader betreft, denken aan de casus die voorlag in *NJ* 2016/153, m.nt. Vellinga-Schootstra. In die zaak stelde het hof vast dat ambtenaren niet de waarheid hadden gesproken, maar beoordeelde het dat verzuim als hersteld, nu de waarheid gedurende het hoger beroep toch aan het licht was gekomen. A-G Bleichrodt uitte over een dergelijke gang van zaken zijn onvrede, nu bij het niet aan het licht gekomen van de waarheid de misleiding van de rechter is voltooid, terwijl bij het wél aan het licht gekomen van de waarheid het verzuim voor hersteld wordt gehouden.

8. Hoewel het hof het niet met zo veel woorden zegt, rijst het vermoeden dat het in deze ernstige zaak simpelweg niet heeft willen weten van strafvermindering. Als dat zo is, dan had het hof in elk geval de ernst van het feit bij zijn beoordeling kunnen betrekken. De Hoge Raad heeft met zo veel woorden gezegd dat het hof dat vrijstaat (*NJ* 2002/625, m.nt. Schalken). Nu wringt het hof zich met een nogal twijfelachtige motivering in aller-

lei bochten en ligt het voor de hand dat het arrest in cassatie in zoverre zal worden bestreden. Mocht de Hoge Raad het beroep in zoverre verwerpen, dan lijkt ook een klacht bij het EHRM het overwegen waard. Daar kan dan worden uitgemakkt of, door te volstaan met het constateren van de verzuimen en de verdachte verder te verwijzen naar o.a. de civiele rechter, wel een (*effective*) remedy is geboden als bedoeld in art. 13 EVRM. Het hof had deze volgende procedures mogelijk kunnen voorkomen door wel tot strafvermindering over te gaan. Daarvan heeft het hof echter niet willen weten. De gevangenisstraf moest 28 jaren bedragen, 27 jaren en 9 maanden was kennelijk geen optie.

mr. D. Bektesevic
advocaat bij De Roos & Pen te Amsterdam

236

Geen niet-ontvankelijkheid OM; vrijspraak na bewijsuitsluiting vanwege onherstelbaar vormverzuim

Gerechtshof Den Haag
17 juni 2019, rolnr. 22.3406.16,
ECLI:NL:GHDHA:2019:1647
(Mrs. Bouritius, Van Walree, Limborgh)

[EVRM art. 8; Sv art. 352 lid 1, 359a;
Opiumwet art. 9 lid 1]

Een opsporingsambtenaar heeft een de verdachte belastende verklaring van een getuige opgetekend, die de getuige tegenover de raadsheer-commissaris stelling heeft ontkend te hebben afgelegd. Dat sprake is geweest van een handelen dat als doel had het benadelen van de verdachte kan evenwel niet worden vastgesteld. Dit kan dan ook niet leiden tot de gevolgtrekking dat doelbewust of met grove veronachtzaming van de belangen van de verdachte aan diens recht op een eerlijke behandeling van zijn zaak is tekortgedaan. Door het zich op onrechtmatige wijze toegang verschaffen en doorzoeken van de auto van de verdachte is een belangrijk voorschrift, te weten dat slechts onder zeer strikte condities en waarborgen een inbreuk mag worden gemaakt het in art. 8 EVRM gegarandeerde recht op eerbiediging

van de persoonlijke levenssfeer, in aanzienlijke mate geschonden. De verdachte heeft daarvan ernstig nadeel ondervonden. Niet kan worden volstaan met de enkele constatering dat sprake is van een vormverzuim dan wel met strafvermindering, omdat de ernst van het vormverzuim en het daardoor veroorzaakte nadeel niet in voldoende mate langs deze weg kunnen worden gecompenseerd. Het als rechtstreeks gevolg van het vormverzuim alsmede op basis van nader onderzoek verkregen bewijsmateriaal wordt van het bewijs uitgesloten. De verdachte wordt vrijgesproken.

Ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie in de vervolging

De raadsman van de verdachte, mr. P.J. Hoogendam, heeft overeenkomstig zijn overgelegde pleitnota primair bepleit dat het Openbaar Ministerie niet ontvankelijk in de vervolging van de verdachte zal worden verklaard. Daaraan heeft de raadsman de opmerking toegevoegd dat hem bekend is dat dergelijke verweren gelet op de vigerende jurisprudentie van de Hoge Raad terzake veelal niet slagen.

De raadsman heeft – samengevat – aangevoerd dat door het vergaren van belastend materiaal (te weten: getuigenverklaringen) jegens de verdachte dat niet op de waarheid berust, art. 359a Sv in samenhang met art. 6 EVRM dermate is geschonden dat sprake is van een ernstige inbreuk op de beginselen van een behoorlijke procesorde waardoor doelbewust, in ieder geval met grove veronachtzaming van de belangen van de verdachte aan diens recht op een eerlijke behandeling van zijn zaak is tekortgedaan. Daarop kan niet anders worden gereageerd dan met een niet-ontvankelijkverklaring van het Openbaar Ministerie in de vervolging van de verdachte.

Het Hof overweegt als volgt.

De niet-ontvankelijkverklaring van het Openbaar Ministerie in de vervolging als in art. 359a Sv voorzien rechtsgevolg komt slechts in uitzonderlijke gevallen in aanmerking. Daarvoor is alleen plaats ingeval het vormverzuim daarin bestaat dat met opsporing of vervolging belaste ambtenaren een ernstige inbreuk hebben gemaakt op de beginselen van behoorlijke procesorde, waardoor doelbewust of met grove veronachtzaming van de belangen van de verdachte aan diens recht op een eerlijke behandeling van zijn zaak tekort is gedaan.